Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית | HATOREN | גליון יט (ריט)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VII | NEW YORK, JULY 23, 1920 | No. 19 (219)

HATOREN
Published weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ-לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

קאטאלוג של ספרות ארץ ישראל

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA,
55 Fifth Ave., New York.
פא"פ: 74 השדרה החמישית, בלשכת „התורן".

א. עתונים יומיים ושבועונים מתקבלת החתימה על:

1) הארץ

עתון יומי, יוצא לאור בירושלים. לשנה $20.00. לחצי שנה $10.00. גליונות בודדים 7—8 סנט הגליון.

2) דואר היום

עתון יומי, יוצא לאור בירושלים. לשנה $20.00. לחצי שנה $10.00. גליונות בודדים 7—8 סנט הגליון.

3) העולם

שבועון, יוצא לאור בלונדון ע"י ההסתדרות הציונית העולמית. לשנה $7.50. לחצי שנה $4.00. אפשר להשיג גם גליונות בודדים מן א' עד לב. מחיר כל גליון 17 סנט. עם המשלוח — 18 סנט.

4) הפועל הצעיר

שבועון, יוצא לאור ביפו, ארץ־ישראל. לשנה $12.50. לחצי שנה $6.25.

ירחונים וקובצים

	בלי משלוח	עם משלוח
1) מולדת		
חוברת ו' — — — —	.50	.60
2) מעברות — ירחון, יוצא לאור על־ידי „הפועל הצעיר".		
חוברת א' — — —	1.00	1.15
חוברת ב'—ג' — —	1.50	1.65
חוברת ד' — — —	1.00	1.15
חוברת ה' — — —	1.00	1.15
חוברת ו' — — — —	1.00	1.15
3) האזרח — קובץ, ערוך על־ידי ש. בן־ציון.		
כרך א' (4 חוברות)	3.00	3.25
כרך ב', חוברת א' —	.75	.85
כרך ב', חוברת ב' —	.75	.85
4) אחדות העבודה		
קובץ — — — — —	1.00	1.15
5) יזרעאל — קובץ ספרותי, ערוך על־ידי א. ז. רבינוביץ	.50	.60
6) קונטרס — חוברות יוצאות מזמן לזמן. חוברות: י"ד, ט"ו, ט"ז. מחיר כל חוברת — — — —	.20	.22
7) בגליל — חוברות ב', ג', ד', ה', ז'. מחיר חוברת	.08	.09
8) השעה — חוברות יוצאות מזמן לזמן.		
חוברת ח' — — — —	.05	.06
חוברת ט' — — — —	.05	.06
חוברת י' — — — —	.05	.06
חוברת י"א — — — —	.05	.06
9) יפת		
קובץ ב' — — — — —	1.00	1.15
קובץ ג' — — — — —	.80	.90

ב. ספרי שמוש

	בלי משלוח	עם משלוח
1) לזכרון — כל ארץ־ישראל בכיס. מאת בצלאל יפה —	.50	.55
2) מלון אנגלי־עברי. ENGLISH-HEBREW DICTIONARY מאת ד"ר א. ד. וואלדשטיין — — —	1.75	1.90
3) המלון העברי — מלון שמושי עם ציורים מאת גראזובסקי ווילין. המחיר — — —	3.00	3.25

ג. ספריה חקלאית

	בלי משלוח	עם משלוח
1) משק בית האפר —	.65	.68
2) תורת הזבול, חלק א'	.60	.68
3) תורת הזבול, חלק ב'	.60	.68
4) הזית — — — — —	.60	.68
5) הקלאי, כרך ד' — —	1.75	2.00
6) השקדים — — — —	.50	.60
7) החלב, חוברת א' —	.30	.35

ד. ספרות יפה

	בלי משלוח	עם משלוח
1) כתבי ש. בן־ציון גוטמאן:		
כרך א', שני ספרים	2.00	2.15
כרך ב', שני ספרים	2.00	2.15
2) אבות ובנים, רומאן	1.25	1.35
3) בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור — — —	.38	.41
4) חלומו של אובלומוב	.50	.54
5) בעל־הבית ופועלו —	.50	.54
6) שתי אחיות, ספור —	.75	.82
7) ספורים — — — —	.38	.41
8) רומיאו ויוליה בני הכפר — — — — —	.50	.54
9—10) מכתבים מהטחנה		
ספר ראשון —	.50	.54
ספר שני —	.63	.69
11) סנבה סלבקון, ספור	.75	.82
12) חלומו של מקר, ספור	.25	.27
13) לבדה, קובץ שירים מאת לוי קיפנים —	.75	.85
14) החורבן, רומאן, מאת זולה — — — — —	1.10	1.25
15) כתבי א. ז. רבינוביץ, לגדולים — — — —	1.25	1.40
16) כתבי יהושע ברזלי—	1.10	1.15
17) אפלטון, המשתה —	.50	.60
18) רגינה אשכנזי, ספור, מאת פ. גינזבורג (הוצאה לונדונית) —	.50	.60

ה. ספרים שונים.

	בלי משלוח	עם משלוח
1) ספירת יהודי ארץ־ישראל, חוברת א' —	1.50	1.70
2) החנוך, קובץ פדגוגי	1.30	1.40
3) בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו — —	.15	.18
4) יום חגנו — — — —	.15	.18
5) לקראת העתיד, מאת מרדכי בן הלל הכהן	.25	.30
6) אגדות אמוראי ארץ־ישראל, שתי מונוגראפיות. כל חוברת —	.30	.35
7) תורת החשבון לבתי־ספר תיכוניים		
חלק א' — — — —	.70	.80
חלק ב' — — — —	.70	.80
חלק ג' — — — —	.70	.80
8) יסוד מושבי עובדים, מאת א. ל. יפה —	.40	.45
9) איוב (כתבי קודש), מבואר על־ידי א. ז. רבינוביץ וא. אברונין	1.50	1.65
10) אלגברה, רוזנשטיין, חוברת ב' — — —	.85	.95
11) לוחות של לוגריתמים ופונקציות טריגונומטריות — — — — —	.60	.65
12) מורה השפה הערבית	.40	.45
14) היהדות והצעירים —	.40	.45
15) השכר והעונש בחנוך	.10	.12

ו. לבני הנעורים (לא מנוקד)

	בלי משלוח	עם משלוח
1) קובץ ספורים ואגדות לבני הנעורים (כתבי א. ז. רבינוביץ, כרך א') — — — — —	.40	.50
2) הגליל העליון — —	.25	.30
3) הגליל התחתון — —	.25	.30
4) זמרת הארץ, קובץ —	.50	.60
5) צללים, קובץ ספרותי	.40	.50
6) בבית המדרש הישן, ספור — — — —	.15	.17
7) מעולם היצירה, ספור, מאת א. ז. רבינוביץ	.25	.30

VOL. VII NEW YORK, JULY 23, 1920 No. 19

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן ברײנין

שנה שביעית | ניו־יורק, ח׳ אב, תר״ף | גליון תשעה־עשר

רושם הועידה הציונית

—

הידיעות המקוטעות שהביא לנו הטלגראף על־דבר החלק הראשון של הועידה — על הישיבות הכלליות של הצירים והישיבות של חברי הועדים השונים — החטיאו במדה ידועה את המטרה.

אמנם, עד כמה שמסרו לנו עובדות, סדר העבודה, התפתחות המשא־והמתן והויכוחים, קטעי נאומים ועוד, אין לחשוד אף באחד מן המודיעים בזיוף או בסירוס הדברים. העובדות הן עובדות: מתחו בקורת קשה על ההנהלה. התקיפו מכל העברים, וביחוד מ„ימין" ומ„שמאל", את ועד הצירים. האופוזיציה דורשת „דם חדש" ו„כחות חדשים" בההנהלה. האופוזיציה תופשת את המרובה בדרישות זכויותינו המדיניות מאת הממשלה המאנדאטורית, או, יותר נכון, מאת „שותפנו", כפי הבטוי המוצלח של באלפור. נורדוי דורש ברבים, באספה בת עשרת אלפי אנשים משתתפים, שאנגליה תסמן לנו בבירור את תחומי ה„שותפות" שלה אתנו, בכדי שיהיה ברור לציונים ולכל העולם, כי הממשלה הבריטית עושה את כל מעשיה בארץ־ישראל רק לשם שאיפה מוחלטה אחת — לשם „יסוד מדינת יהודים מוצקה"; ועוד דבר: באותה אספה רבת העם מאין כמוה, ובפני המנהיגים המדיניים האנגלים הכי־גדולים מרשה נורדוי לעצמו לדבר בגלוי־לב „אי־דיפלומאטי" על הפוליטיקה האימפריאלית האנגלית בנוגע לשלטונה בתעלת סואיץ ולהקונטרולה שלה על חבור הדרכים עם הודו; והוא מוכיח, שרק עם ישראל חזק וחפשי בארצו בתור בעל בריתה של אנגליה יכול לעזור לה בפתרון הדילמה המזרחית שלה, הדילמה ההולכת ומסתבכת יותר ויותר לרגלי האימפריאליזם החדש של הערבים־סורים מצד אחד והשאיפות הלאומיות של המצרים מצד שני.

ועל כולם אין לפקפק בהעובדה שהמשא־ומתן בועדים אחרי הפסקת הישיבות הכלליות של הצירים התנהל בכבדות וקשה היה להם לבוא לידי הסכמה בנוגע לצורתה החדשה של ההסתדרות וביחוד של ההנהלה ועוד.

אולם עד כאן בנוגע לעובדות. ואילו אחרת היא בנוגע למסירת ה„פירושים" ומצב הנפש של הסופרים והעתונאים המודיעים, שזכות הטלגראף עמדה להם — לפירושים ול„שטימונגען" — שנקראים הם כעין ידיעות.

יחד עם העובדות מסרו לנו המודיעים — ביחוד בימים האחרונים של השבוע העבר — גם את הד דפיקות לבם וספקותיהם, אם הרגע מצא את האנשים הנכונים? ואחדים לא התעצלו להודיע בפירוש במשך ימים אחדים רצופים, כי בועידה שורר „תהו ובהו", וכדי מפח־נפש ובלבול הדעות והמושגים, ורק „איזה נס יציל את הסיטואציה", ועוד דברי יאוש כאלה.

והקוראים קוראים ומשתוממים: האמנם? היתכן, כי הועידה הראשונה אחרי החלטת סאן־רימו לא הרגישה באחריותה לפני שולחיהם ולפני ההיסטוריה?

אולם האמת היא, כי זאת היתה רק השתוממות ולא חרדת הלב, רק תמיה בת־רגע המתעוררת לקריאת או לשמיעת דברים הבלתי מתקבלים על הלב. וכעבור הרגעים האחדים של ההפתעה, של הרושם הסינסאציוני, יכול היה הקורא הלאומי והציוני „מתמול שלשום", רצוני, הקורא שאיננו מן הגרים הציוניים שבאו ל„חסות בצל" הלאומיות הציונית זה מקרוב אחרי מתן ההסכמה עליהן מצד ראשי הפוליטיקה העולמית, אלא שיש לו מעט טראדיציה ציונית וזוכר מעט מן ההיסטוריה של הועידות והקונגרסים הציוניים בשעה שנתנסו במשברים קשים, — קורא כזה יכול היה להרגיע את נפשו, כי כל הידיעות ה„מפחידות" האלה אינן אלא מהרהורי לבם של המודיעים, ואפשר של מודיעים כאלה, שהם עצמם נחשבים עדיין בין הגרים הציוניים...

אנחנו הציונים ה„אזרחיים"; אנחנו שהתחנכנו על דבריהם של הרבה מהצירים שנסתכסכו בועידה הזאת איש ברעהו ושנהלו לפעמים גם מלחמת דברים סוערת; אנחנו

שאנו יודעים „מתמול שלשום“ גם את המבקר נ ו ר ד ו י וגם את המבוקר — א ו ס י ש ק י ן , שאנו יודעים אותם עוד מזמן שההתפתחות ההיסטורית של הציוניות חפצה דוקא ההפך: שתפקידם של אוסישקין, וגם של ווייצמאן, יהיה — לעמוד בשורה הראשונה של המבקרים, ונורדוי— בשורה הראשונה של המבוקרים; אנחנו שאנו מכירים למדי את הטפוסים של צירינו מארצות הגולה ושל צירינו מארץ־ישראל, — בטוחים אנו שכולם יחד לא יכזיבו את תוחלתנו.

בועידה הזאת, יותר מבועידות אחרות, נתכנסו טובי הכשרונות שבעמנו, שכל אחד מהם במקומו ובסביבתו הוא כוכב מורה דרך בעבודה הציונית הלוקאלית, ופשוט הדעת אינה סובלת את ה„לשון הרעה“ או את התמימות, כי אחרי שנתכנסו כולם למקום אחד לא ימצאו את הבטוי הנכון של השאיפה המשותפת לכולם, את הפתרון האחד והמאוחד לשאלת בנין ביתנו הלאומי, וכי „הצלחת הועידה זקוקה לנס“.

הנס כבר קרה — וזוהי הועידה עצמה, כלומר, הצלחת הפוליטיקה הציונית בועידת השלום, שגרמה לעצם החזיון של ועידה כזו יוצאת מן הכלל. ובשעה שאנו רואים, ששליחי ההצלחה הזאת היו אלה ששמשו מטרה לחצי הבקורת היותר חדים, קשה לבלי להאמין, שאף ברגעי המלחמה היותר קשים נגדם שכחה האופוזיציה את ערך פעולתם ההיסטורית.

בשעה שהדברים האלה נכתבים לא נגמרו עדיין הישיבות הכלליות בפעם השניה אחרי ההפסקה הארוכה, ובכל זאת לא קשה להנבא מראש, שסוף הועידה יביש את כל המפחידים והנפחדים. ההחלטות המקובלות תעשינה אותם לבדאים.

* * *

ואשר לעצם הבקורת, ובפרט ביחס אל ועד הצירים, אין באפשרותנו עכשיו לשפוט מרחוק, על־פי קטעי פרו־טוקולים ועל־פי קטעי טענות ומענות, למי הצדק — למבקרים או להנהלה. אולם אפשר מאד־מאד לעמוד על סבת ח ר י פ ו ת הדברים שנשמעו, על ההרהבה ועל „עוז הפנים“ לפעמים. הסבה היא, לפי דעתנו, לא כל כך בעצם החסרונות והלקויים שמצאו המבקרים בהתפתחות העבודה, אלא בשנוי הפסיכולוגי שנתהווה בנפשות הצירים. צדק אוסישקין, כי יהודי ארץ־ישראל הרגישו את עצמם לפתע פתאום, אחר החלטת סאן־רימו, כי נהפכו מ ג ר י ם ל א ד ו נ י ם , אולם צריך להוסיף: לא רק יהודי ארץ־ישראל, אלא יהודי כל העולם התחילו להרגיש את עצמם לאדונים. ואינם דומים צירי הועידות והקונ־גרסים הקודמים, שהיו שליחי עם של ג ר י ם בכל מקום, לצירי הועידה הזאת, הנחשבים בעיני עצמם ובעיני אחרים לשליחי עם שהתחיל מרגיש את עצמו א ד ו ן , אדון בביתו הלאומי ואדון על גורלו בארצות ה„עראיות“, שהוא נמצא עדיין בהן. לעם כזה ולשליחי עם כזה יש תביעות אחרות — חפשיות, מפורשות, מרהיבות ומובעות לפעמים מתוך „חוצפה“.

וכשנשמעו התביעות בהזדמנות הראשונה אחרי בוא השנוי הפסיכולוגי הזה בנפש, מה איפוא הפלא, שה„טון“ התפרץ באופן חריף מעט יותר ושלתביעות לא היו כל מעצור!... לא כ„מרי נפש“ דברו ותבעו ה„אקטיביסטים“, אלא כמשוחררי נפש...

שְׁנֵי יְחָסִים בִּשְׁתֵּי תְקוּפוֹת

(יתוסף למר בריינין בשני מומנטים בעבודתו הלאומית).

מאת

מ א י ר ג ו ל ד ב ר ג .

כ ע י ן ה ק ד מ ה .

מערכת נכבדה! בדעתי את תכונתו של העורך, מר בריינין, ברור לי הדבר, שהוא עצמו לא היה מדפיס את דברי, יען כי הם נוגעים אליו, אולם בהיותו רחוק מאתה, אני מקוה שתמצאי להגון וכדאי לפרסם בעתונך, ומבקרינו הנכבדים לא יחשבו אותך לחוטאת בזה נגד הנימוס הספרותי. ואשר לקוראי עתונך, חושב אני, — לפחות כך היא תקותי אני, — שימצאו ענין בדברי משום ציור עובדות אחדות שיש להן יחס להתפתחות ההכרה הציונית בראשית צמיחתה.

עוד דבר: המורים העברים מתכוננים להתכנס לועידה בעוד שבועות אחדים ומתכוון אני כלפיהם בהערות אחדות, והלוואי לא יכשבוני כאדם מן החוץ הבא להזכיר עון, אלא לאחד משלהם השואף לתקונים בחיינו התרבותיים.

יום שבת חרפי היה היום ההוא. הקור בחוץ היה גדול מאד, רוח צפוני נשב זה ימים אחדים והשמיע את קול הילולו האיום מתוך ארובת העשן ומבין תריסי החלונות. השלג אשר החל לרדת אתמול עם הדלקת הנרות, עוד לא חדל, והרוח החזק טאטא את פתותי השלג ממקום אחד וצנוף צנף אותן אל מקום אחר. ויעשן צבורים גדולים שאין לעבור בהם. הטיול הרגיל של שבת אחרי הצהרים, נשכח ביום ההוא. וגם בחדר היה האויר קר מאד, כי ה„גויה“ של שבת שלנו לא באה היום רק פעם אחת בבוקר השכם להסיק את התנור, אבל לא שבה עוד לתקנו, לגרף את האפר ולהוסיף על העצים. שמשות החלונות היו מכוסות בקרח עב, עד כי אי־אפשר היה להביט בעדן ולראות את הנעשה בחוץ. ובכן, ישבתי מכווץ ומקופל אצל התנור, שהמשיך מעט את חומו, כמו בכונה, לבלי הפריע לגמרי את עונג השבת. השולחן שמקומו היה באמצע החדר, העתק אל התנור, ועליו היו מפוזרים ספרים ועתונים שונים.

נסיתי להעמיק את עצמי בספר הפתוח לפני ולהעסיק את מוחי, ולא יכולתי. לבי מהסס ובמוחי מתרוצצת רק מחשבה אחת, והיא: מה יהיה אם סערת השלג לא תחדל אף בלילה, הלא אי־אפשר יהיה לחברינו לבוא אל אספתנו הציונית באותו הערב. והאספה הלא זמנית היא, שאין לדחותה. השאלות העומדות להפתר צריכות לשימת לב תכופה. מכתב נתקבל מווינא, מאת ההנהגה העליונה שלנו, והמנהיג בעצמו חתום עליו. אספה כזאת אין לנו רשות לדחותה. האחריות

והפסיכולוגיה של א ד ו נ י ם ח פ ש י ם היתה ניכרת לא רק בדבריהם של האקטיביסטים, אלא גם, ואפשר עוד יותר, בתשובות חברי ההנהלה ה„מצטדקים"... למרות מתינותם של ראשי ההנהלה ולמרות היותם משכילים יותר מהאופוזיציה למשול ברוחם, הודיע באופן רשמי אחד מהם מעל במת הועידה: „מחר ונדרוש מאת אנגליה יותר!"

כן, מ ח ר ו נ ד ר ו ש ע ו ד. והדברים האלה נאמרו מפורשים באזני אנגליה ובאזני כל העולם. אילו לא באה, איפוא, הועידה הזאת אלא להעמיד את אומות העולם על ה פ ס י כ ו ל ו ג י ה ה י ה ו ד י ת החדשה שלנו, בדבר יחידי זה כבר תפשה לה הועידה את מקומה ההיסטורי.

אלפי שנים היתה אוזן העולם חרשה לדברינו, לבקשותינו, וכל־שכן לדרישותינו. זה ה י ו ם זכינו בפעם הראשונה שהאומות נענו לנו אחרי ש ד ר ש נ ו את המגיע לנו מהן, ותיכף אנו מודיעים להן, כי המשא־ומתן לא נגמר עדיין, כי ימשך עוד ביותר שאת מ ח ר. כך מודיע עם שהתחיל כבר להרגיש בשחרורו.

בין יאוש ותקוה

והעם המרגיש כבר בשחרורו יושב לו עוד הפעם על הארץ ובוכה. „ובמחשבה עוברים רבבות אנשים אומללים היושבים על הארץ באלפי בתי כנסיות, בכל ארבע כנפות הארץ... עם גדול נודד ואומלל יושב ובוכה... ומה רב הוא הזמן!" (פייארברג).

הרגשת השחרור שבלב מגדילה לעת־עתה עוד יותר את הרגשת הכאב למראה המציאות המרה, המציאות של העני והיסורים בשבט עברתם, המציאות של עריכת טבח בבחורינו והסרת עטרת הכבוד מעל ראש בנותינו, המציאות של עוללים וזקנים עטופים ברעב בראש כל חוצות והמציאות של הריגת מלאכינו השלוחים להושיט „משען לחם" למזי הרעב ולחבוש את פצעיהם שבגוף ובנפש.

קרני האור הראשונות העולות לנו עכשיו ב מ ז ר ח מבהילים עלינו לעת־עתה עוד יותר את ה מ ח ש כ י ם שאחינו סגורים בתוכם ב מ ע ר ב, את המחשכים המחניקים, אשר מיליונים מאחינו קבורים בהם בכל ארצות המלחמה.

„ומה רב הוא הזמן!" —עכשיו אנו מרגישים זאת בהרגשה יותר ערה.

אלף שמונה מאות וחמשים פעם התנחמנו, בשבתנו אבלים על הארץ: „טוב לגבר, כי ישא עול בנעוריו". אלף שמונה מאות וחמשים שנה של שעבוד מחלט כ ע ם נ ע ו ר י ם היינו בעינינו לנשיאת עול, מבלי הרגיש כל כך את כל כובד סובלו. והיו ימים אשר היסורים היו חביבים עלינו. ובימים האחרים, אשר היסורים דכאו את רוחנו — רוח הנוער, והפצנו לקרוע שמים בצעקתנו, אז — — נתנו בעפר פינו ונדמונו, „כי נטל עלינו".

ועכשיו בשנה הראשונה להרגשת התחלה של גאולה הרגשנו פתאום בכל כובד הנחושתים.

ויותר התחלנו להרגיש ב ח ר פ ת הנחושתים. ואם עכשיו אנו מתנחמים, כי עם נעורים אנחנו, — אחרת היא כונתנו: חודש בקרבנו רגש הנוער, ונערים אנחנו

גדולה מאד ,ועל החברים העובדים לבוא, אף אם יסכנו את חייהם.

המוח עובר, המחשבות מתרוצצות, אחת רודפת את השניה, וממחשבה למחשבה על אודות המנהיג, על אותו הכוכב המזהיר שעלה פתאום על שמי חיינו והבקיע בין מפלשי העבים הכבדים להאיר את חשכת הגלות המרה, להתוות לנו את הדרך בה נלך למען הגאל. ועיני נתלו בתמונתו, התלויה נגדי על הקיר, ואני מסתכל בו, ורואה פני מושל אורינטאלי, וכמו מאליהן נסגרו עיני והנני חולם... על עם גלותי הפורק מעל צוארו את מוטות עולו אשר הושמו עליו, על אסירים המנתקים בידיהם את השלשלאות של ברזל מעל רגליהם, על נודד המתנער מעפר ארצות שונות אשר צבר עליו במשך אלפי שנות נדודיו... על ארץ חפשית, שם... שם, במזרח, ועל עם חפשי החי על־פי חוקים ונימוסים אנושיים, שהוחקו עוד לפני שנות אלפים, לא באירופה הציביליזאציונית, כי אם דוקא שם בארץ האזיאטית. ואין למצוא דוגמתם אפילו כיום אצל כל אומה ולשון המתפארת בהפשיותה ובליביראליות של המאה העשרים, ועוד הפעם עולה על רעיוני זכרון אותו האיש שהעיר את העם לתחיה.

מה נעימים היו התלומות, מה יפים היו החזיונות ברגעים ההם. הרגשתי כי האויר הקר מלפף אותי ועצמותי תרעדנה מקור. פתחתי את עיני על מנת לצעוד צעדים אחדים בחדרי, כדי להחם את עצמי. וכשסגרתי את הספר הפתוח, נפלה עיני על אחד מגליונות „המליץ" המונחים על השולחן ועל המאמר הראשי אשר בו „ראיון עם הד"ר תיאודור הרצל" מאת הסופר מר ראובן בריינין.

שכחתי את הקור המלפפני, את הרעד בעצמותי, אחזתי את הגליון בידי הרועדת, נגשתי אל החלון, למען קרוא את המאמר שענין אותי כל כך. חשבתי, כי בראיון הזה בודאי עלה בידי הסופר לגלות אחדים מסודות המנהיג הכמוסים בלבבו, בודאי ידע להסב את גלגלי שאלותיו, עד כדי לדלות ולהוציא את הטמון עמוק עמוק בלב מנהיגנו. ואני בולע מלה אחרי מלה, משפט אחרי משפט, ופתאום, כמו נשוך נחש, קפצתי ממקומי. מה זאת תראינה עיני? האינני טועה בקריאה? האם באמת עלה על לב הסופר להציע שאלה כזאת לפני המנהיג? ואני חוזר וקורא עוד הפעם. ואמנם כן הוא. הדברים המה פשוטים ולכל מובנים, וכה המה נקראים: „ומה יהיה סופה של התנועה אשר בראת, אם תמות בלא עת?"

הגליון נפל מידי, ריסי עיני נתמלאו דמעות ואני תוהה ושואל את עצמי: איך? האפשר הדבר, כי הכוכב המזהיר הזה, שהופעתו בעולמנו נחשבה בעינינו כמין הופעה נסית, יכבה פתאום בלי עת? ואיך זה לא ירא מר בריינין להוציא שאלה מוזרה כזאת מפיו, או גם לפתוח פיו לשטן?

אחרי רגעים אחדים של סערה פנימית הבלגתי על סערת רוחי והחלטתי לקרוא הלאה, לדעת מה ענה המנהיג. ומה גדל תמהוני בראותי, כי הוא, במתינותו האצילית, ענה בתמימות: „אמנם יודע אני, כי בן־תמותה הנני, אבל לבי לא יכני בשפק, כי אם יקרה מקרה כזה, אזי עם מותי אני, לא תמות תנועת התחיה ועבודת השחרור

לא למען הקל בעינינו את נשיאת העול, אך למען התפרץ ולפרוק העול.

נזדקף השכם הכפוף.

וארץ־ישראל החדשה־הישנה תוכיח, — ארץ־ישראל בצעיריה ובזקניה, ביהודיה החפשים וברבניה, שידעו להשיב דבר את חורפיהם ומחללי כבודם באומץ לב כל כך במאורעות האחרונים.

ויהודי פולניה יוכיחו, שאם כל היותם למרמס תחת רגלי חיות־האדם שבאומה זו אינו עולה אפילו על דעתם לוותר על זכויותיהם הלאומיות והם דורשים אותם בכל הזדמנות.

ויהודי אוקראינה יוכיחו, שבין טבח לטבח, אם יש להם איזה רווח והצלה אינם דואגים רק לנפשותם, אלא לקיומם הלאומי. הם מקימים תיכף את קהלותיהם החרבות על יסודות לאומיים.

רק הרגשת השחרור עשתה לנו כל זה. לא צאן טבחה יש לנו כיום, אלא „כפירים הנסחבים בידי כלבים."

כך מרגשת שארית הפליטה של האומללים הנטבחים והנהרגים, כך מרגישים הקדושים עצמם במיתתם. וכך מרגיש כל העם, כי לא „חללי חנם" יהיו עוד החללים האלה, ואם לא ידוע ולא יודע לעולם „למה מתו", — העם הנשאר בחיים והקם לתחיה על כרחו יתן „טעם למותם". הוא יתבע את עלבונם ויבקש שלומים, עד כמה שאפשר הדבר, כי „מותם ישולם". (ביאליק).

וועידת הציונים תוכיח, שגם הקיצוניים וגם המתונים שבצירים השמיעו את קולם ברמה, באזני כל העולם, על שאיפת העם לשחרור שלם. גם דברי אלה וגם דברי אלה היו דברי עם חי.

* * *

ואמנם, אפשר הדבר, כי לא הרגשת השחרור עשתה אותנו לאמיצי לב כל כך, אלא — — ה„פרוגרם" של שנאת העולם אלינו. שהרי שונאינו בימינו אינם עוד ה„דוב האורב" וה„ארי במסתרים", או קלים מנשרי שמים לדלוק אותנו במדבר (איכה ד, י"ט) שמלפנים, אלא חיות טורפות שיצאו אלינו חוצץ, לעיני כל העולם התרבותי. והעולם הזה שותק. והרי אנו מבינים מאד את לשון השתיקה הזאת... ויש שאנו שומעים גם שחוק שאננים, שחוק הרואים את יהודה השבוי מתאבק עם החיות הרעבות בזירת העולם, ומתענגים על המחזה ואין מפריעים... ואפשר שרק היאוש המר למד אותנו עכשיו לדבר גבוהה, רק הוא שנה את טעמנו בדברנו עם העמים על קיומנו; רק הפסיכולוגיה של „תמות נפשי עם פלשתים" משיבה לנו את כחנו, אחרי שכבר סר מעמנו, ואנו לופתים את עמודי העולם ומנסים להפכם,

ואפשר לא טוב הדבר, שתקות הגאולה הופיעה אלינו דוקא בשעה קשה כזו בחיי עמנו, כי בתוך המחשכים אשר אנו נתונים בהם „כמתי עולם" קשה לנו מאד־מאד לקלוט בעינינו את האור הפתאומי שנתגלה לנו על אופק שמינו? אפשר שבהיותנו עכשיו מדוכאים כל־כך, רצוצי גוף וקרועי נפש, חדלי אונים וכבדי־רוח, לא תהיה לנו היכולת לקום כל־כך מהר וללכת בנתיב האור?

ואפשר שהגאולה האמתית אינה מופיעה לעם בשעה שהוא שרוי בצער ובמרירות. ונזקק הוא לתקופה חדשה של

לא תפסק, הבמה אשר יצרתי, כלומר הקונגרס הציוני, ימשיך את העבודה גם בלעדי...

זרותה של „שאלת המות" בראיון הזה עניננה לא רק אותי לבד, כי אם גם כל חברינו, ולמרות הקור החזק, התאספנו כולנו באותו הערב של מוצאי השבת, וראיונו של מר בריינין היה לשיחה היותר מעניינת להעיר ויכוחים רבים.

קשה עלי עתה לזכור את כל תוכן ויכוחנו ושיחתנו. אחת אני יודע, כי עלי עשה הנשף ההוא רושם עז ומר. וימים רבים אחרי כן זכרתי את המרירות שהרגשתי באותן השעות של השבת החרפית, ומאז מדי ראיתי את שמו של מר בריינין חתום על איזה מאמר, נזכרתי באותה „שאלת־המות", ויראתי לקרוא את דבריו עוד.

עברו שנים אחדות, ואני הייתי כבר אז במערבה של ארצות הברית — והטלגראף הביא את הבשורה המעציבה, כי המנהיג הציוני, יוצר הקונגרס, מת... ומבלי משים, יצאו אז מפי דברים כאלה: נעניתי לך, אדוני, מר בריינין. מחול לי, כמין נבואה נזרקה מפיך אז, באותו יום ששאלת את „שאלת המות". דבריך היו נכונים, ומי יתן ותהיה נכונה גם תקותו של המנוח, כי עם מותו לא תפסק העבודה, ולא תמות תנועת השחרור. כי הלא לא יבצר הוא מעם שלם, להמשיך את העבודה, אשר החל הוא, היחיד, המיוחד שבעם.

* * *

יוצר הקונגרס ומנהיג תנועת התחיה מת. אולם התנועה עצמה כבר התפשטה בין העם, ותך שרשיה עמוק עמוק בלבות שואפי התחיה הלאומית ותסתעף ותהי לתנועה גדולה רבת הסניפים, ואם העבודה הפוליטית נפסקה לזמן מה, השקיעו העובדים הנאמנים את ראשם ורובם בעבודה בין שדרות העם עצמו, לחזק את המוסרות בינו ובין העבר הגדול שלו, לבוא עד נבכי יסודות קיומו בכל אלפי שנות גלותו, להעיר את רוחו קבלי הואש ממקרי ההווה המר, ולקוות לעתיד מזהיר, להוכיחו, כי השיבה לארץ אבות לבדה איננה עוד הגורם היחידי לתחית העם. ישנם עוד גורמים רבים, שמבלעדיהם לא יבוסס כל עם, גם אם יש לו ארץ מיוחדה. ואחד מהם, ואולי הגדול שבהם, היא השפה המאחדת. השפה היא הבריח התיכון, המאחד את כל חלקי העם באשר הם. ולכן חובת כל שואפי התחיה היא להחיות את שפתנו הלאומית עוד בטרם נבוא אל הארץ.

וכבר אז נמצאה בנו מחנה שלמה של חלוצי השפה בעלי מרץ עז, שמסרו את עצמם ואת עבודתם הלאומית לתחית השפה, ויקנאו את קנאתה נגד השפות הגלותיות, אשר קלט העם אל תוכו, ותהיינה, במשך הזמן לשפות היהודים, וגם לפי השקפת אחרים, לשפות היהדות. רבים היו גם אז שחשבו, כי בלי שפת הגלות אי־אפשר לנו להתקיים עוד. הם אמנם הודו, כי בארץ־ישראל תבוכר הגבירה על השפחה, אבל בגלות, חשבו, כי עם גויעת השפה היהודית תגוע גם היהדות. וחלוצינו, במרצם הנפרז ובאהבתם הגדולה לשפת חוזינו, הוכיחו, שכנו בעצמנו תלוי הדבר, ואם רק אחת נחליט, לזנוח את שפת הגלות ולהכיר רק שפה אחת בתור שפתנו, נוכל במשך דור אחר להחליף גם בגלות את השפה היהודית לעברית.

נסיונות חשובים, שעל ידם יצורף מחדש, והצער והמרי והרגש של נקם שלו יהפכו לגעגועים עצומים ולחדוה אלהית ולהרגשת אחוה אמתית לכל המין האנושי, לצוררים ולאוהבים גם יחד, ובהם ורק בהם יזכה לגאולתו השלמה?

* * *

אהה, הנביא המנחם והמעודד, הופיע נא, והבא אלינו את דבר האלהים, הופיע ובאר נא את הסתום והמופלא עוד בכל אשר מתהוה לעינינו. הופיע, הנביא המנחם, כי „יתומים אין אב" היינו בדור הגאולה, עם של יתומים ואלמנות, של שכולים ואבלים בשעה ההיסטורית הדורשת את התעודדות הרוח היותר כבירה. הופיע, איפוא, הנביא המנחם! כי בשרנו — הציר, נפשנו — עיפה, וכמהי נחמה אנחנו.

א. נ. פרלברג.

בית־מדרש לסופרים בארץ־ישראל

מאת

מרדכי כ״ץ.

ד.

(סוף).

כבר הזכרנו בפרק העבר שתכליתו של בית־מדרש לסופרים תהיה לחנך דור של אנשי־רוח שישפיעו מרוחם ומחשבתם על הקהל הגדול. ואמנם מה גדול הוא כחה של המחשבה! גיטה אמר: „אין דבר בעולם שלא חשבו עליו מכבר, אך קשה הוא מאד לבוא ולחשוב עליו עוד פעם". אף־על־פי־כן מכיון שהכל „נחשב" כבר על־ידי אחרים, לא יכבד אחר זה כל־כך לבוא ולערוך את אותן המחשבות בסדר. לב הסופר צריך רק להיות ער לכל הזדמנות, ולבלי החמיץ את שעת הכושר, או את הרגע הנכון להבעת אותן המחשבות שכבר „נחשבו" במשך דורות. בית המדרש צריך ללמד את הסופר ל„דעת לעות דבר". נאפוליון אמר, שנצחונה של כל מלחמה תלוי רק במחשבה אחת, אבל אותה המחשבה אף־על־פי שמסקירה ראשונה היא נראית כתופעה פתאומית, אינה אלא תוצאת מחשבות ונסיונות רבים של תקופת חיים שלמים.

המחשבה היא הכח היחידי בעולם שאין לו גבול וקצב. יכול אדם לאמר על היורה הרותחת שבמכונה שהיא מספקת, למשל, אנרגיה די־כח אלף סוסים, אך מי מנה ושקל את כח המחשבה? אפשר לו לאדם לדעת גם דרך הנשר בשמים, אך מי יודע דרך הרוח האנושי!

וולטיר, רוסו, ועוד אחרים אמרו שהרעיון, שהמלך הוא משוח מאלהים להיות נגיד ומצוה לעמו, הוא כנגד הטבע וההגיון, אלא העם הוא נגיד ומושל לעצמו. החידק הרעיוני הזה טס ועף באויר. המהפכה האמרי־קנית חממה את החידק המחשבתי הזה, ופתאום התפרצה המהפכה הגדולה בצרפת, ואחריה החרו, החזיקו ארצות ועמים שונים, והוציאו את הרעיון הזה מכח לפועל. יחידים הוסרו מכסאות מלכותם והעמים לקחו מקומם.

רעיון ישן וקדום שמשתמשים בו למפעל חדש נעשה בעצמו חדש. רעיון התחיה העברית, למשל, התקיים וטס באויר העברי כמעט מן החורבן עד הרצל, אף־על־פי־כן רק שמו של הרצל יופיע תמיד לעיני רוחנו בחשבנו ובדברנו על תחית אותנו. שום איש מאתנו אינו יכול לקוות להיות מקורי באמת. אנו לוקחים פשוט מאוצר

מסירות נפשם של מתיי השפה אמנם גרמה למלחמה בין העברים והאידישיסטים, שהד קולה ישמע גם עתה פה ושם. וכאשר פתחו העברים בתי־ספר לאומיים, חקו גם האידישיסטים את מעשיהם וייסדו גם הם בתי־ספר, ויקראום „בתי ספר לאומיים". אלה ואלה הטעימו את כונתם הטובה, כי משתדלים הם לטעת בלב הדור הצעיר, המתחנך על ידיהם, את האהבה לעמם. אלה ואלה הוציאו ספרי חנוך, על־פי נוסח של ספרי החנוך אשר לעמים אחרים, וגם ספרי היסטוריה ישראליים הוציאו. אבל לא מאותו המבט ומאותה ההשקפה, שיש באמת בכחם להעיר בלב הילדים אהבה ויראת הכבוד לאבות ולמסורת אבות. יען כי הצד הריליגיוזי נשכח... לא, גורש במזיד מרוב בתי הספר של הלאומיים משני המחנות ומספרי החנוך שלהם...

ואנחנו? אלה ממנו, אשר התחקו על שרשי נשמתנו הלאומית, אשר חדרו לתוך הסוד העמוק של קיומנו בארצות הגלות ואשר הבינו כי מאלה ומאלה לא יבנה עתידנו הלאומי... יען כי הדתיות והלאומיות יחד התלכדו בחיינו הגלותיים ולא יתפרדו, כל עוד לא נחיה בתור עם חי וחטיבה מיוחדה עד אדמתנו, — אנחנו עמדנו מרחוק והחרשנו. ולפעמים גם חרקנו שן.

ולא על המלגלגים האידישיסטים כעסנו, כי הלא בני גלות הם... אלא על המתברכים העבריים... המתברכים בלבבם לאמר: הננו מצילים את העם מכליון... עליהם, על העובדים את עבודת התחיה הלאומי השלמה, הלא היה להבין ולדעת, כי מיום גלינו מארצנו, נתרכזו חיינו בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות גם יחד. ואי־אפשר גם עכשיו לבית־המדרש להתקיים בלי יחס חיובי אל בית הכנסת, כלומר: החנוך הלאומי בלי בסיס דתי איננו מספיק.

ומה גדל כאב לבנו בשמענו את הטעמים של מנהלי ומורי בתי הספר שלנו בשעה שהגינו בכל תוקף על השקפותיהם ודעותיהם. בכל מקרה שבא לידם השתדלו להבליט ולהטעים, כי להם, בתור מחנכי הדור הצעיר שלנו, אין להם כל יחס אל הדת, או למסורת אבות, הנם רק לאומיים אבל לא דתיים. הרי לכם דוגמה אחת:

כלפני שנים אחדות שהיתי זמן־מה, לרגלי עבודתי הציונית, בשיקאגו והחלטתי לעניין את מנהלי ומורי בתי הספר שלנו בעבודה הלאומית בשעת הפנויות מעבודתם בבתי הספר. הזמנתי אותם לועידה מיוחדה והוכחתי להם, כי בתור מחנכי הדור הצעיר שלנו, חובת משרתם דורשת מהם לעבוד איזו עבודה ממשית לאומית גם בין הגדולים, ואל אותה הועידה הוזמנו גם צירים אחדים מבתי הכנסיות הרבים שבאותה העיר רבת האוכלוסין. והנה אך נפתחה הועידה, קמו אחדים מגדולי המנהלים והמורים, ובדברים עזים ונמרצים התנפלו על קוראי הועידה, על אשר נועזתי להזמין אותם יחד עם צירי בתי הכנסיות. אין להם כל יחס ושייכות, טענו, עם בתי הכנסיות וציריהם. ועד כמה שלא השתדלתי לבאר להם את השקפתי אני, לא עלה בידי לשכך את חמתם. לאומיות לחוד ודתיות לחוד. —

המחשבות הקדום מה שמתאים למטרתנו, והרבה תלוי בתכונתנו ובחנוכנו, אם לבחור בטוב או ברע. העיקרים המוסריים והספרותיים שהסופרים נתגדלו על ברכיהם ממלאים בבחירה זו תפקיד גדול וחשוב מאד.

העיקרים הספרותיים הללו יכולים להיות נלמדים גם על־ידי שעורים, אך מוטב שילמדו מפי הנסיון. שבועון, או יומן, יוצא לאור בבית המדרש לסופרים העברים יספיק די נסיון לסטודנטים בכל המקצועות הספרותיים, וילמדם בפועל מה הם העיקריים הספרותיים שאָסור לסופרים לזוז מהם אף כמלוא נימא. הוצאת העתון הזה צריכה להיות תחת השגחתו של פרופיסור מיוחד, שלא רק שיעביר בעפרונו על כל המקומות הטעונים תקון כעורך אמתי, אלא גם יסביר ויבאר סבת התקונים, מה שהעורך אינו עושה לרוב. אך מטרת השעור המעשי הזה תהיה להורות לתלמידים שחשיבותו של עתון, ירחון, או מאסף, אינה ברפוס היפה, במספר הגדול של מודעות, ובכלל ברווח שהוא מכנים, אלא באפיו ובתכונתו, במגמתו הישרה, בשאיפתו להשפיע לטובה על הקהל.

מגמת יסוד בית מדרש לסופרים בארץ־ישראל היא לא רק לדאג לצעירים הרוצים להקדיש את עצמם לספרות העברית, אלא גם, וביחוד, לטובת הארץ החדשה. בית־המדרש ישאף ליצור „טפוס“ של סופרים יותר טובים, שיבראו ויחוללו ספרות יותר טובה, שמצדה תשפיע יותר לטובה על העם השב לתחיה. לא נגזים אם נאמר שהספרות והעתונות העברית בארץ־ישראל תהיינה אחד המוסדות הכי חשובים, ואולי המוסד היחידי, שירומם ויחזיק את דגל הצדק לעיני כל. „הרבנות“ הארצי־ישראלית תהיה עסוקה ושקועה כדרכה יותר „במלכת שמים“ מממשלת הארץ; עורכי הדין עובדים רק בעד המערופיה שלהם; הרופאים עובדים לחוליהם והאדריכלים — לפטרוניהם. הספרות לבד עושה את ענין הקהל לענינה היא. „מה שנוגע לכל אָדם“, אומר פוליצר, מיסד בית־מדרש לסופרים בקולומביה, „אין זה נוגע לשום אָדם — מלבד לסופר“. אלמלי, הוא הסופר, כל תקון, או תגלית חדשה, היה כנפל בל חזה שמש. הסופר מכריח את העסקנים הצבוריים למלא את חובתם לעמם ולארצם; והוא מרחיב, מעמיק ומרומם את ההתקדמות בעולם. בלעדו לא היתה לא צורה ולא קול לדעת הקהל. הוא מאסף ומקבץ את כל המעמדות החברתיים, עושה חטיבה אחת ומלמדם ביצד לעבוד עבודה הרדית והארמונית לטובת העם כולו.

היונים חשבו, שכל רפובליקה, שאוכלוסיה מרובים כל־כך, עד שאינם יכולים להתאסף במקום אחד ולטכס עצה, אינה יכולה לעבוד בהצלחה. הרפובליקה האתונאית יכלה להתכנס כולה למקום אחד לאספת־העם. שם היתה נוצרת דעת הקהל, ובמדה שהקשיבו האזרחים לאיזה פאריקלס או לאיזה קלין, בה במדה היתה הרפובליקה עולה או יורדת. אך הנואמים של התקופה הנוכחית הם העתון היומי, השבועון, הירחון והמאסף. ארץ־ישראל וספרותה תעלינה או תרדנה ביחד. ספרות טובה הנקיה מכל פניה עצמית וסופרים מלומדים היודעים מה הצדק הלאומי והאנושי דורש מהם ישמרו, ועוד ירוממו הרבה יותר, את ערכו המוסרי של העם העברי בעולם. ספרות צינית, מסחרית ודימאגוגית תוריד בהמשך הזמן את ערכו של העם אליה. הכח לנלף את תבנית ארץ־ישראל העתידה יהיה נתון כולו בידי הסופרים. הם יהיו חבר בני־הנביאים ש„קנקן“ קולמוסם ישמע מקצה ארץ־ישראל עד קצה. הם

האדונים, המנהלים והמורים מסוג זה שכחו, כי הודות לרגשות האמונה,אשר ספגו הם בעצמם, בבתי הוריהם ובבתי ספריהם, הנם חיים היום בתור יהודים לאומיים, ושורש נשמתם היהודית יונק גם עתה מאותה ההשפעה של ימי הילדות שלהם.

כל שואפי התחיה והשחרור האמתיים שבנו הצדיקו פעמים רבות בלבם את ההמונים הגדולים שלנו, שלא נתנו אומן בבתי הספר המודרניים שלנו ויבכרו את המלמד מהטפוס הישן על המורה המודרני. הם בעצמם חונכו על ברכי התורה והדת, וכל חנוך שאין האמונה שלובה וקלועה בתוכו, זר הוא להם ולרוח האמונה המפעם עוד בקרבם, באיזו פנה מסותרת בחדרי לבבם. ושואפי התחיה השלמים שלנו קוו זמן רב, כי יקום בקרבנו אחד מסופרינו או עסקנינו, אדם שהשקפותיו ודעותיו מיוסדות על ידיעות עמוקות בהתפתחותנו ההיסטורית, אדם שגם אלה שהחנוך בידיהם יכירו בערכו ובדברים פשוטים וברורים יראה להם את הדרך בה ילכו, אם באמת מסורים הם בכל לבם ונפשם לתחיתנו וחפצים הם בקיום כל חלקי עמנו, אף אלה שיעלה בגורלם להשאר בארצות הגלות. והתקוה הזאת באה רק כלפני שנה.

המורים העברים קראו לועידה בניו־יורק, ובאותה הועידה נשא מר בריינין את נאומו הידוע על הנושא „היסוד הדתי בחנוך העברי“.

בפעם הראשונה, בתקופת התחיה, שמענו מפי אחד מסופרינו המודרניים דברים המזהירים באופן נמרץ את המנהלים והמורים, לפקוח את עיניהם בעוד מועד, יען כי „עד עתה ראינו בחנוך העברי המודרני רק הקוי, ולפעמים בלתי מוצלח, לחנוך הנהוג בין אומות העולם“; וסבת אי־הצלחתנו בהחנוך שלנו היא, משום „שאת העיקר שכחנו, מנשמת החנוך הסחנו את דעתנו“. הוא עומד ומזהיר, כי לנו „יש מסורת, והחנוך יצליח רק אז, אם יהיה המשך של המסורת הזאת“, ומבלעדי המסורת „אין בכח השירה והפרוזה היותר מובחרות שבספרותנו להשפיע על הילד, כי ישאר במחננו בעתיד“. הוא עומד ומזכיר, כי כדאית היא היהדות גם עכשיו למסור את הנפש עליה ולהביא קרבנות בעדה, יען כי היהדות העתיקה לא השמיטה עוד את הרגל.

באותה שעה שקראתי את דברי מר בריינין אלה, בשעה שהוא דן ב„שאלת החיים“ שלנו, בשאלת החיים של הדור הבא, נזכרתי ביחסי אליו באותה התקופה, שקראתי את „שאלת המות“ של מנהיגנו המנוח.

ונדמה לי, כי תשובת הרצל על שאלת מר בריינין הראשונה תלויה הרבה בתשובת המורים העברים על שאלת מר בריינין השניה שעורר כלפני שנה. רק אז אפשר לנו להיות בטוחים, כי רעיונו של הרצל ימשיך להיות עד התגשמותו המלאה, אם החנוך הלאומי יקבל את תקונו, אם ישוב למקורו הראשון. יזכרו נא זאת המורים בהתכנסם לועידה בעוד שבוע.

יוקיעו לעיני השמש את חטאת הבריונים וירימו על נס את מעשיהם של הנדיבים בעם. חבר הסופרים יהיה הגדוד הלוחם כנגד התעוב והגעול המוסריים, ובעד הטוהר והזוך הנפשיים. הסופרים הצעירים יהיו גבורי־העט שילחמו כל מלחמת־מצוה מוסרית, לאומית ואנושית; הפרופיסורים והסופרים הגדולים יהיו המצביאים, ובית־המדרש לסופרים יהיה המרכז הצבאי והמאסף לכל המחנה הנשגב בארץ אבות.

זאת תהיה מגמת בית המדרש הסופרים שיוסד בתור סניף לאוניברסיטה העברית בירושלים.

• •
•

... הִתְמוֹלֵל גַּל לְנִפְצֵי־קֶצֶף לְבָנִים
וַיֶּהֱמֶה וַיִּתְמַרְמֵר בַּחֲשָׁאִי —
וּמַשְׂאַת נַפְשִׁי מָה הִיא?
הֲלֹא גַּל זוֹעֵף נִפָּץ אֶל אֲבָנִים?

מִשְׁתַּפְּכָה צִפּוֹר רַבָּה בְּתוֹךְ קִנָּהּ
בְּשַׁלְשְׁלוֹת צִלְצוּלִים רְוֵי צַעַר —
אֶת תּוּגְיוֹן נַפְשִׁי תָּעַר,
עַל חֻרְבַּן חֲלוֹם חַיֵּי תִּשָּׂא קִינָה...

גַּל עָלִים לְמְרַאֲשׁוֹתַי — וְאֶשְׁכָּבָה...
אִם לֹא כֶעָלִים אֵלֶּה צָנַם לִבִּי
וְאִם אֲנִי בְּאִבִּי? —
עִם גַּל הֶעָלִים אֶשְׁכַּב וְאֶרְקָבָה...

אפרים א. ליסיצקי.

בִּימֵי הַחֻרְבָּן

מאת

אברהם שוער.

מישעה שראיתני, באו רוחות וסערות ידטפירו מידי,
נשאוהו — והלכו להם.

(ירושלמי, ברכות).

א.

עמוק בלבנון בצל ארזים ענפים עבותים וגבוהים מאד ישבו בסוכתם הקטנה איש ואשתו. האיש היה תם וישר ועבד באמונה ושקידה רבה את חלקתו הדלה, אשר בשדה הסמוך לנוהו. אשתו אף היא היתה תמה וישרה, יפה וטובת־לבב כמשפט בנות יהודה מאז ומעולם. שם האיש בן־ציון ושם אשתו — בת־ציון, והימים — ימי מצור ירושלים.

יהודה וישראל נלחמו בחרף נפש את העם העז והנמהר — הרומאים, אשר עלו בחיל כבד מאד על יהודה. גבורי ישראל נלחמו כאריות בעד עמם ובעד ארצם. ותהי המלחמה מבחוץ, עם האויב, נוראה, ומבית — ריב הכתות, מלחמת אחים, ודמי בחורי יהודה נגרים כמים ארצה.

חמת ה' היתה שפוכה על העיר הקדושה וימי ממלכת יהודה היו ספורים, כי הגליל וכל עבר הירדן והערים הבצורות על הדרך העולה ירושלימה כבר חרבו ונלכדו, ותותר רק ירושלים כסוכה בכרם בכלות הבציר. וכל העם וכל הפליטים והנשארים נקבצו ובאו ירושלימה להלחם בעדה ולמית בתוכה.

ועמוק בלבנון — מנוחה שלמה. לא נשמעו שם קול תרועות מלחמה, מגן לא יראה ואבחת חרב לא הגיעה אל בן־ציון ואשתו. כל היום עבד לו האיש את עבודתו בשדה, זרע, קצר, ובערב היה שב אל נוהו וישמח את אשתו אשר אהב. ככה חיו האנשים חיים שלוים ושקטים, ויהיו שמחים בחלקם ומאומה לא חסרו בלתי אם פרי הבטן, אשר מנע האלהים מהם. מה נכספה וכלתה נפשם לחבק בן להיות להם למשיב־נפש לעת זקנה ולבעבור הזכיר את שמם לאחרי מותם ולא תכבה גחלתם. והיה האיש מתפלל על זאת לה' לנוכח אשתו. ויהי כי הרבה להתפלל יום יום ויעתר לו ה'.

ויהי היום והאיש היה בשדה כמשפטו תמיד ואשתו ישבה בביתה ותעש ותטוה בפשתים, ויבוא אליה איש זקן אחד והוא בעל שער ואזור עור אזור על מתניו ותארו כתאר מלאך אלהים נורא מאד. ויען האיש ויאמר לה: טוי, אשה, טוי, הכיני בד... הרבי בד, אל תמעיטי—ועשי לך חתולים, כי הנך הרה וילדת בן, והיה הבן אשר יולד מושיע לישראל, וקראת שמו מנחם, כי נחומים יביא לעם. אך השמרי מאד בילד, כי בשעה רעה יולד, בשעה שרוחות רעות וסערות מתרגשות ובאות — פן יחטפוהו מידך וישאוהו הרוחות הרעות. וככלות האיש לדבר נעלם פתאום, ולא יספה האשה לראותו עוד ויך לבה מאד ותתפעם רוחה, ותרץ אל אישה אל השדה ותאמר לו: — איש אחד בא אלי היום ופניו כפני מלאך אלהים נורא מאד וכזה וכזה דבר אלי. וישתאה גם האיש מאד ולבו פחד ורחב, ויתפלל אל ה' לאמר. „אנא, ה'! האיש אשר בא אלינו בוא יבוא שנית ויורנו מה לעשות את הילוד“. אך האיש לא בא עוד אליהם. וישמרו האנשים את הדבר ויחכו לו בכליון נפש.

עברו יום אחר יום ושבוע אחר שבוע, חדשים ינקופו — והאיש איננו. בן־ציון החל להאמין בלבו, כי אך דמיון שוא הוא וחזון מאויי לבה ראתה האשה, ויסיח את דעתו ממנו — אולם האשה שמרה את הדבר בלבה.

ויהי בלילה אחד ורוח סערה קמה בלבנון וינועו הארזים בלבנון; השמים התקדרו עבים שחורים ויהי חשך גדול ויבריקו ברקים נוראים וישמעו רעמים וקולות.

ואימה גדולה נפלה על האנשים ויחרדו מאד ולבם התפוצץ מיגון נורא, שלא ידעו שחרו. ידעו, כי ירושלים העיר במצור וכי המלחמה גדולה מאד, אך דבר ברור לא ידעו, כי רחוקים האנשים מירושלים ודרכי ציון אבלות ושוממות, אין עובר ושב, ועולי רגל חדלו.

לעת בוקר נתפזרו העננים. השמש הציצה מבין מפלשי העבים השחורים השטים עוד על פני השמים פה ושם, והרוח קמה לדממה. יצא בן־ציון לעבודתו כפעם בפעם וצמד בקרו לפניו והאשה כמשפטה עסקה בביתה. כל היום עבד האיש, חרש, זרע, נכש, — כמו שהיה עושה תמיד, והיום רד, עוד מעט והשמש יבוא, והוא ממהר לעשות עוד מענה אחת בשדה ולשוב אל ביתו. והנה הוא רואה איש אחד עומד עליו, עומד ומביט, ופניו — להבים. ועודנו עומד מחריש ומשתאה למראה: מאין בא האיש? ואי מזה הוא? ומה לו ומי לו פה? — והנה פתאום געה אחד משוריו, — והגעיה נוראה ואיומה מאד; לא געיה היתה זאת, כי אם בכיה נוראה מאד. ויתחלחל האיש מאד והנה הוא שומע קול... האיש מדבר אליו: — אסוף את ידיך והעזֵב בקריך הביתה, בית המקדש נשרף, חרבה ירושלים! — ובעודנו עומד ושומע ולבו חרד, והשור געה שנית. והפעם היתה הגעיה עליזה ומעודדת. והאיש מדבר אליו: — מהרה ולכה הביתה, נולד לך המלך המשיח...

נרגש ונדהם מהר האיש אל ביתו. הוא בא וימצא את אשתו שוכבת על מטתה חיורת־פנים ורפת־כח, על־ידה בעריסה מוטל תינוק מחותל, קטנטני מאד. בבית כבר שררה חשכת הלילה, ורק מבעד החלון נשקפה לבנה חורת ושנים־שלושה כוכבים מציצים. והאשה נרגשה ונבהלה מספרת לבעלה, כי רק כשעה אחת לפני בואו מן השדה הופיע לפניה האיש הנראה לה בראשונה, פניו היו חמו־מרים מבכי ועיניו נגרו דמעות, עומד ומדבר אליה וקולו חרד בדברו לה: „עוד מעט ואת תחבקי בן והיה, אם תשמריהו ולא תסיחי את דעתך ממנו, יגדל ויקום ויעזור לישראל ויפדהו מכל צרותיו, ואם לא — יבואו הרוחות הרעות ויחטפוהו וישאוהו, וימים רבים תענני לו, וימים רבים תחכו לו..." — „אתה, איש האלהים! — קראתי מנהמת לבי — אמור נא לי, באר היטב את דבריך הסתומים! מה יהיה משפט הנער; מי המה הרוחות הרעות?" והאיש עמד ויתבונן בי, עמד מחריש ומביט עלי ועיניו בוערות כגחלי אש. ויען האיש ויאמר: „האשה, שמעי נא והביני בדברים! הרוחות הסוערים בעזוז ובקצף גדול לא יעשו לך כל רעה, הרעמים, החזיזים והקולות וגם רוח קטב מרירי כי יעבור לא יוכלו לבנך. אולם ירוא תראי את הרוח הצח והעדין, רוח זך וחרישי, פן יעבור ונשא ישא על כנפיו הרכות את בנך את יחידך, משאת העם כולו ותקותו האחת!"

והאיש כלה לדבר ויעמיד פניו עלי ויתאפק עד בוש, ויבך איש האלהים, ויעלם ואיננו ולא ראיתיו עוד. ובין כה ובה יצירים אחזוני ואיש אין בבית, ופחד גדול נפל עלי ומכאובי היה נורא, נחליתי ואתעלף...

כאשר פקחתי את עיני והנה כמו רוח עבר על פני — ובחיקי ילד קטן בוכה ותתולים רבים של בד צבורים לפניו, והנה — והנה כמו צל עובר עלי, אראהו ולא אכירהו, תמונה.. וקול עולה באזני: — הנהו הבן אשר נולד לך, חתליהו, רחציהו ושמרת עליו מאד וקראת את שמו מנחם. והכל נעלם, והכל נאלם — גז... ואין צל ואין קול! בלתי אם הצאן געו במכלה, התרנגולים קרקרו בלול והיונים הגו נכאים בארובותיהן. נורא, נורא הדבר.

— הרגעי, בת־ציון יקירתי! — אמר לה האיש — גם אני ראיתי נפלאות היום, השור הגדול געה פתאום בקול נורא מאד. לעת ערב היה הדבר, ואני אמרתי להעריך רק את המענית האחרונה בטרם תבוא השמש, והגעיה היתה נוראה מאד, ועודני עומד חרד ומבוהל והנה איש נצב לקראתי ומדבר אלי: „עזוב את המחרשה, פתח את בקריך, בית־המקדש נשרף!" יעידני עומר נפעם ונדהם ולבי בל עמי מפחד והשור געה שנית, והאיש מדבר אלי: „לך הביתה, משיחו של ישראל נולד!" והנה זה הקט משיח הנהו, משיח אלהי יעקב! הוא... הוא יפדה את ישראל מכל צרותיו... התחזקי, בת־ציון, התאמצי והתעודדי כח! הבי נתפללה לה' אלהי אבותינו ונודה לו על כל הטוב והחסד, שעשה עמנו, עם עמנו, שארית ישראל. נתפלל ונדרה נא נדר לה' אלהי השמים ואלהי הארץ לקיים ככל המצוה המצווה עלינו בדבר ה' על־ידי נביאיו.

ותרד האשה מעל מטתה ויפתחו את החלון אל הדרך העולה ירושלים עיר הקודש, ויכרעו על ברכיהם ויבכו ויתפללו לה', וידרו נדר בלבם. ובכלותם להתפלל קמו ונגשו אל הילד ויחבקוהו, וינשקו לו, ודמעות נגרו מעיניהם ותפלנה על לחיי הילד. האדימו לחייו של הילד החוורות ותפרחנה כשתי שושנות יפות ואדומות אשר בשרון העמק.

ובכל הימים ההם נשבו רוחות קרות מאד וסופות התחוללו וסערות התרגזו ובאו. בלבנון המו הארזים, בחורשה ובשפלה בכו השקמים. והשנה היתה שנה של בצורת ותבואת האדמה נארה. בת־ציון ישבה תמיד על־יד עריסת בנה ותשמור אותו מאד, חתלה אותו, עטפה אותו ולפפה וכסתה אותו בבגדים שלא תאחזהו צנה ושהרוחות הרעות לא יחטפוהו מידה ולא ישאוהו. בן־ציון אישה עבד בשדה או בגורן, קצר ואסף את מעט תבואתו, חבט ודש ואף טחן בריחים בעצמו, להקל מעל אשתו את טרחתה הגדולה וטפולה עם הילד. ככה עברו הימים, יום אחר יום ושבוע אחר שבוע, ויבוא החודש השביעי, מועד חג האסיף. ויהי היום ובן־ציון חבט חטים בגורן והנה פקיד רומאי בא ודרש ממנו מס התבואות. בלב נשבר ומלא פחד שלם האיש את המס הדרוש ויבלוג על צערו וכעסו לעיני הפקיד. כשנכנס בערב לתוך ביתו אמר לאשתו, כי לויים חדשים וכהנים לא ישערום אבותם באו, ותחת הביא ראשית פרי האדמה ביתה ה' באים זרים ואוכלים גם אכול את אשר זרענו בדמעות, ועינינו רואות

ובלות ואין לאל ידינו... הוא נדם מתוך אנחה, והאשה בבכי מר.

בערב ההוא, בשבת בת־ציון על־יד עריסת בנם שרה לו חרש שירת השבי העגומה, שירת הלויים, הגולים הראשונים: „על נהרות בבל". בחדר הקטן שררה חשכת לילה. במנורה הקטנה שעמדה לפני בן־ציון, היושב על שרפרף קטן ומתקן מרדעת חמורו, הבהב פתיל דק נתון בשמן ויפיץ אור כהה מאד. בחוץ נשב הרוח ובלבנון רעש, דמי ובכי הארזים עתיקי הימים. ובת־ציון מעוררת בקולה העדין והרך והמלא רחמים וספוג הדמעות: „על נהרות בבל שם ישבנו..." ועמום חרש עונה האיש וקולו רועד וצרוד מבכי עצור: „גם בכינו בזכרנו..." ומשתפכת השירה בחדר הקטן, ומלא הוא אנקת שרידי עם שדוד, גולה ונודד... „אם אשכחך, ירושלים" — מתגעגעת האשה... „תשכח ימיני" — נשבע האיש מחום לבו... ופתאום — ילדם יושב בעריסתו, עיניו גדולות, מבריקות, מפיצות זיקות ובידיו ידיא ידיו, העגן ופניו צוחקים, עליזים... ומשתאים עומדים האבות ומביטים על בנם הנפלא, מביטים ולבם מרנן בקרבם, והמה מוסיפים לשיר שירי ציון, וכשהתחילו לשיר את השיר: „בשוב ה' את שיבת ציון", — מחא התינוק כף אל כף ושמחה יגיל האירו את פניו היפים והתמימים וינם מתוך צחוק ושמחה. בת־ציון מחתה דמעותיה ותלחש בחרדת קודש:

„בני אירם שירי ציון!"

ב.

ויהי ערב ויהי בקר... יום בא ויום הלך, וימים רבים חלפו, עברו להם. הרוחות הקרות, הימים הגשומים והסגריריים חלפו. טהרו פני השמים ושמש אור וחום האירה את כל פני הארץ ותהי הרוחה. שנות שבע באו, השדות לבלבו ויעשו תבואות, העצים בגנים נשאו פרי. בן־ציון עבד בשקידה ובחריצות וה' ברך את מעשי ידיו, וילך הלוך והצליח. ברבות הימים התישבו במקום הבודד הזה, עמוק בלבנון משפחות רומאיות אחדות, גם מבני היונים ומעוד עמים שונים. ופקידי רומא היו באים אז אל הארץ, — וירחב הישוב, ויגדל.

וזכרון חורבן ירושלים ותבוסת יהודה הלך הלוך והשכח מעט־מעט. הסכן הסכינו בן־ציון ואשתו אל מצבם וברבות הטובה והברכה במעשי ידיהם מעט הינון והצער על אבדן עמם וארצם. מעט־מעט התרגלו אל שכניהם מקרוב באו, מעט־מעט הסכינו אל האדונים החדשים. בת־ציון היתה יוצאת לראות בבנות הארץ, והרומאים והשכנים משכו לה חסד, כי אשה יפת־תואר היא ומלאת חן. גם בן־ציון היה גדול בעיניהם ויכבדוהו מאד, כי עשיר היה האיש ורכושו גדל מיום ליום. ויהי לו צאן ובקר ועבדים ושפחות ועבודה רבה בבית ובשדה.

ואלקידים הפקיד הרומאי היה יוצא ובא בביתם ויתקרב אליהם מאד. הוא למד אותם לשבן היופי של הרומאים והיונים בביתם ולחיות ולהתנהג כמנהגם וארחות חייהם הם. מצאו חן בעיניה של בת־ציון המחלצות והשמלות היפות ועדי הזהב והכסף שעל בנות יון ורומי, ותתלבש גם היא כמוהן. ראה אותה אלקידום ויהלל את טוב טעמה, והשכנים הרומים אמרו, כי בבגדיה אלה דומה היא למטרונה רומאית נאה, ולא יאמר לה עוד יהודית, ותשמח בת־ציון בלבה על דבריהם אלה.

גם בת־ציון בהיות לה מחלבים, לרגלי עסקיו את הורי הארץ, בבתי הפקידים לבש מלבוש נכרי, ויסתפר כמנהג הרומאים, ויגדל בלורית על ראשו. ואחרי אשר נולדו לרב עוד בנים ובנות דברו עמהם עוד מראשית שנות ילדותם רק רומאית, ועל־פי עצתו של אלקידום לקחו בשבילם אומנים ומורים רומאים ויונים, כדי ששפת רומא תהיה שגורה בפיהם ולא יהיו כבדי־פה ולשון כמנחם בנם הבכור. והמורים היו מלמדים אותם את דרכי הרומאים והיונים, אהבת הגבורים, דברי ימיהם והליכותם, ובלילה היה מתמלא הבית שירי הומירוס היוני, גם שירי הוראציוס הרומי ועוד שירים משירים של העמים האלה, והילדים בעריסותיהם היו מתנמנמים תחת צלצולם של שירי נכר ושפת עם לועז.

וככה התחנכו הבנים, אשר נולדו אחרי מנחם, בדרך אחרת, והבית כולו קבל פנים חדשות. לא נשמעו עוד שירי דוד, מזמורי אסף וידותון ובני קרח, שירי ידידות משכיל, אלא שירי עוז ודם והרג רב, שירי העם הלוכד בחרב גאותו ארצות לא לו ומוריד כביר יושבים, — וקולות השירים האלה נשמעו עמוק־עמוק שם בלבנון...

ומנחם כאילו נשכח מלב, אין פונה אליו, אין שם עין לחמלה עליו. והוא הולך הלוך והתנונה, הולך וקטן, וקולו לא נשמע עוד בין הבנים, ויחלש מיום ליום, ויתנכר מחודש לחודש — ואין מרגיש בו, ואין רואה, ואין דואה עליו, ויהי כאבל בין חתנים, כעננת־ליל שחורה, נשכחה, על־פני שמי בוקר מלא אור.

ושלוה ושקט בלבנון, רוחות פושרות ושקטות נשבו להן לאט־לאט. הארזים עתיקי־הימים עמדו להם כמסומרים, רפאים, השאים: בד לא הניעו, ענף לא הזיעו, עלה לא רטט, — והארזים הצעירים נתנו אל הרוח הצת העובר עליהם, נהנו מהתרשרשת העץ, — ושוב עמדו ישרים־ישרים כמיתרים נמתחים, והבל — רום, ורבל רם...

וביום הבריקה השמש בכל זהב יפיה וארגמנה ותשפך כל זהבה וקסמה על הארץ ועל ההרים עליה, ועל כל עמק ועל כל תל; ובלילה היתה עולה הלבנה כולה כסף, בולר זוהר לבנבן זך, עולה ומבטת, חולמת, עוגמת על כל הכפר מסביב. מלאים אותה מרחוק ביראת הכבוד שנים־שלשה כוכבים ילדים זה לזה, ומרמזים זה לזה בעיניהם העדומות, המאירות...

וישמחה וששון בביתו של בן־ציון. אלקידים נשא את ראש יהורם, הבן הנולד אחרי מנחם, ויפקידהו על המס במריב מושבו לגבות לאוצר מלכות רומא. וישנה יהורם את שמו העברי יהורם ליורינימוס. אלקידום ואשתו ובתם היפה בירוניקה באו לברך את בן־ציון ובת־ציון ואת בנם יורינימוס לעת קבלו את המשרה הכבודה, ויקדמים בן־ציון ואשתו בכבוד גדול ויעש להם משתה. וישתו מיין

לבנון הטיב בגביעי כסף וזהב, וישמחו מאד, ויריעו, וירונו שירי שבח והודיה לקיסר רומי ולעם הגדול, העם הרומאי.

ובדמי הביטה הלבנה ממעל, עגומה הביטה על הארזים העתיקים, הגבוהים והקפואים, ועל בני יהודה הביטה, על בני יהודה שנישתנו, שנקפאו וכל רוח אין בהם...

(סוף יבוא).

הַמִּשְׁבֶּצֶת שֶׁל עֵין־דוק

מאת

ד"ר יוסף ריידר.

כשנלחמו חילות בריטניה בגייסות תוגרמה על גדות הירדן בירח ספטמבר של שנת 1918 נתגלגל כדור מתותח תוגרמה ובא עד לכפר עין־דוק בצפונה של ירחו, ואחרי אשר נשתקע במעבה האדמה ויגפין את שכבת העפר בעומק של ארבע או חמש רגל נגלה לעין רואים קצה משבצת־אבן (מוזאיק בלע"ז) מעוינת ומגוננת, חלק ממרצפת גדולה אשר פארה וקישטה בנין יפה ונהדר. המשבצת הזאת, אשר כפי הנראה היתה חבויה בעפר מאות בשנים, היתה לקויה ופגומה במקומות רבים, אף כי צבעיה הכחולים והאדמדמים עוד נשתמרו בעצם תקפם. מלבד צורות הנדסיות ודיוקנאות מעולם החי והצומח, כמו תמונת אריה ואשכולות ענבים שחורות וצחורות, נמצאה כתובת באותיות עבריות מרובעות באחת הקרנות, נתונה בין שתף צורות חיות: מראה איש מימין וארי משמאל. מן האיש לא נשאר בלתי אם זרועו הימנית הזקופה, חשופה ועדויה באצעדה ומשוחה בששר בשרי. גון הארי הוא כתלתל־צהצהב מזוג בסממנים אדמדמים בשריריו הנמתחים ובולטים והוא משתקף ומתבלט באופן מרהיב ומחריד מתוך המרצפת הלבנה. קו משנה שחור יכחול מקיף את התמונות האלה יחד עם הכתובת המתווכת.

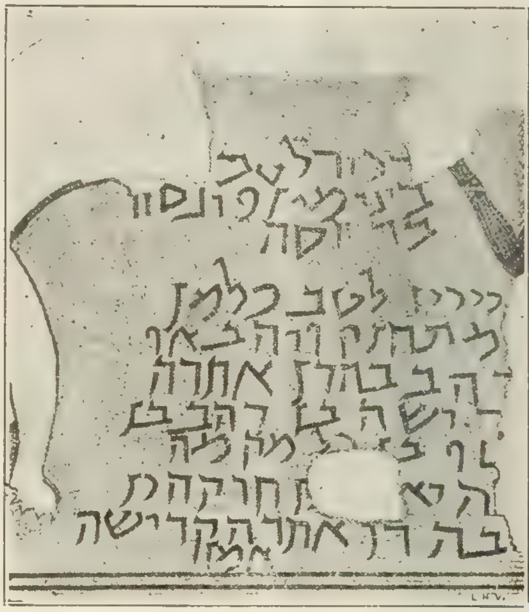
תגלית כזאת, אף כי איננה יחידה במינה, היא חשובה ויקרה לכל חוקר קדמוניות ישראל, לא רק מפני הכתובת אשר ממנה יכולים אנחנו ללמוד עובדות תולדתיות ומאורעות היסטוריים, כי גם משום טעמים וגימוקים אחרים. בנידון דידן הכתובת, עם כל חשיבותה, היא פעוטה וסטיריאוטיפית, יעריה אדין להתן. מה שחפץ אני להטעים ולהדגיש היא העובדה שהיהודים, המפורסמים בין הגוים בתור שונאי אמנות ועויני ציירות, לא מאסו כלל בציורי־הדור ודיוקנאות־קישוט. להפך, גם בגלותם היותר מרה ומעיקה השתדלו ליפות ולשכלל את היכליהם וכל בניני־הכלל שלהם בכל מיני פאר ויופי, חוץ מגלמים אליליים ופרצופים פגניים, בכדי למשוך את העין ולהלהיב את הלב. בעת העתיקה כמו בתקופה החדשה הדרו וקישטו את בתי כנסיותיהם ובתי מדרשותיהם בציירית יפית יהארמונית, בכל מיני קוים ושרטוטים הנדסיים יבטפוסים מקסימים של חיות ופרחים. האמת הזאת נצנצה בימינו האחרונים על־ידי התגלית משבצית־אבן שונות בקרבת בתי־כנסיות עתיקים, כמו באותם אשר בתל־הום לא הרחק מאלכסנדריה של מצרים ובהמנס־ליף אשר באפריקה הצפונית, וגם בכפר קנא ובצפורין אשר בגליל. גם המשבצת החדשה של עין־דוק, אשר בערבוב הצבעים ופתוך הגונים היא נעלה על כל המשבצות האחרות ממין זה, שמשה בלי ספק בתור חלק ממרצפת גדולה אשר לפני בית־כנסת עתיק־יומין. מה שמפליא ויוצא מגדר הרגיל הוא קלסתר האיש מימין הכתובת שאין לו דוגמה בין כל ציורי בתי־כנסיות אחרים. כידוע, נאסרו צורות אישיות על בני ישראל משום „לא תעשה לך פסל וכל תמונה". אבל אפשר שמה שנראה כזרוע איש הוא באמת עצם אחר, מין משען וסעד דומם של הכתובת. המשבצת בקרן זו היא כה קטועה ופגומה, מסודקת ומרופטת, עד שאי־אפשר להחליט בדיוק אם היתה פה צורת איש או לא. כפי הנראה נפגמה המשבצת בעת עתיקה, טרם אשר עפר העפר עליה. בנין בית־הכנסת נחרב ממסד ועד הטפחות, עד כי אין גם זכר לכותליו ועמודיו, ורק קטע מן המרצפת נשאר בבליות האדמה למזכרת עולם. הנוסע גירין מצא פה בשנת 1870 פתותי־אבן מעיקבים, אשר לפי דעתו באו מבנין מרהיב ונהדר שנחרב כליל. בלי ספק היו החצצים האלה משיירי בית־הכנסת של עין־דוק, כמו שנוכח להלן.

השר המפקד על הצבא האנגלי בקרבת יריחו צלם את הכתובת ויישלחנה אל האקדמיה של כתובות בפאריז בכדי לדעת פשר דברה. הכתובת נמסרה לידו של קלרמון־גנו, החוקר הישיש והותיק בשדה הפילולוגיה השמית, אשר אחרי חקירה עמוקה ובדיקה יסודית פרסם את העתקתה בהעתון „לונדון טיימס", ובימים האחרונים כתב פירוש מפורט עליה בדין־וחשבון של האקדמיה הנזכרת. בין כך וכך פרסם גם היוז בינצנט מירושלים מאמר ארוך על הכתובת הזאת בהעתון Revue Biblique היוצא בפאריז, ובו הוא בא לידי מסקנות אחרות מאותן של החכם הנזכר.

הכתובת היא בת אחת־עשרה שורות בלתי שוות. בין השורה השלישית והרביעית יש רוח של שורה אחת. השורה האחרונה היא בת מלה אחת בלבד. האותיות הראשונות הן חסרות בכל שורה, כמו כן יש פגם באמצע השורה התשיעית. הכתב הוא כתב מרובע עתיק המתחדד ומזדקר פה ושם, בלי ספק מפני קושי החומר שבו נחרת, אף כי נמצאית בו גם אותיות מעוגלית ומקורזלית. שפת הכתובת היא יהודית־ארמית, אשר השתררה בארץ־ישראל בתחלת התאריך הנהוג במקום השפה העברית הקלאסית ותהי לשפת התלמוד והמדרשים. כמו בשפת התלמוד ובשפת המנדעים הכתיבה היא מלאה, ואות ה משמשת במקום אות א ולהפך.

גוף הכתובת, כפי שהושלם על־ידי קלרמון־גנו (האותיות הנוספות הן בין שני אריחים), היא כמו להלן:

1 [ד]כיר לטב
2 בינימין פרנס[ה]
3 בר יוסה
4 [ד]כירין לטב כל מן
5 [ד]מתחזק ויהב או
6 [יי]הב בהרן אתרה
7 [קד]ישה בן דהב בן
8 [כס]ף בן [כ]ל מקמה
9 [—]ה יא[— —]ן ח[—]קהון
10 [—]הרן אתרה קרישה
11 אמן

הכתובת העברית מעין־דוק

ההעתקה בעברית היא: „זכור לטוב בנימין הפרנס בן יוסף. זכורים לטוב כל איש התומך, אשר נתן ואשר יתן למקום קרוש זה בין זהב בין כסף,בין דברים יקרים אחרים. אל תיטשטש ממתנה במקום קדוש זה! אמן!“

כמובן, לאו כל אדם יסכים לקריאה זו, ואמנם יש מקום לחלוק עליה. בינצנט, למשל, מנסח „פינסח = פינחס“ במקום „פרנסה“ הקשה מאד הן בכתב והן בדקדוק; „רהב“ במובן של „לקחו חלק“ במקום „ייהב“ בתחלת השורה הששית; „בן מטו בן כל מקמה“ = „אנשי חסד וכל איש אחר“ בשורה השמינית. מלבד זאת הוא מישלים את השורה התשיעית באופן זה: „תהי אן להון חזקהון“ במשמעות „יהי חלקם ברצון אלהים“. אבל איך שנתפלג בנוגע להשלמת מלים בודדות ובהעתקתן, הנה תוכן הכתובת מובן ומחוור די צרכו. בעיקרו הרי זה קול קורא לעזרה ותמיכה כספית, בכדי למלא את הוצאות בית־הכנסת השונות, כמו הוצאות לחזק את ברק הבית, לשכלל וליפות את הבנין, ואולי גם לדברי צדקה כלליים מחוץ לבית הכנסת. ראשונה נזכר האיש אשר בלי ספק נתן מכספו לצרכים האלה יותר מכל איש אחר, ועל־כן שמו נבדל ונפרד על־ידי רוח של שורה אחת מכל מנדב אחר; אחר כך אצולה ברכה לכל אלה אשר נתנו ועתידים לתת את נדבתם בעד צרכי בית־הכנסת.

והנה מה ידוע לנו על דבר המקום עין־דוק ואיזה בית־כנסת היה שם? קלרמון־גנו סובר שעין־דוק החדשה היא דיק העתיקה, העיר הבצורה בסביבות יריחו, אשר, לפי דברי ההיסטוריונים מתחלת התקופה הנוצרית, היתה שוכבת לרגלי גבל אלקרנטל (משובש מקרנטן — „הר הארבעים“ ששם צם, כביכול, ישוע הנוצרי ארבעים יום בכדי להנצל מנסיונו של השטן) והיתה שקויה ורוויה על־ידי עין מים היורד מן ההר. עיר זו, כפי שיודעים אנחנו, היתה גדולה וחשובה בימי המכבים, מפתח לגלילות הארץ הצפוני והדרומי, מקום תכסיסי לנסיעת המחנות המתגגרות, ופה נפל ונהרג הנשיא מבית החשמונאים, שמעון המכבי, בעטיו של חתנו תלמי, שהיה אז שר צבא יריחו. מן התקופה הזאת עולה קלרמון־גנו לתקופה יותר קדומה, לתקופה הביבלית, והוא מוצא אחרי חקירה עיונית שעיר דיק זו מתאמת התאם גמור אל עיר נערה אשר בכתבי הקודש שהיא נערן בספרות התלמודית ונערות בספריהם של אבות הכנסיה הנוצרית. והנה לפי דברי ייזיביים בספר־השמות שלו (אינומסטיקן בל"ז) היתה נערות „עיירה יהודית רחוקה חמש פרסות מן העיר יריחו“. מרחק כזה הולם רק את עין־דוק, ומזה נראה ברור שבמאה הרביעית או אולי גם החמישית לתאריך הנהוג, כשיהודי ארץ־ישראל היו כבר פזורים ונפרדים לכל רוחות העולם, היתה עוד מושבה יהודית הגונה בלב הארץ העזובה הזאת. בני איזו כתה או מפלגה היו היהודים האלה? אפשר שהיו משיירי הכתה האסית, כי, לפי דברי פילון האלכסנדרוני, כנו האסיים בית־כנסת בשם „אתרא קדישא“, כמו שנמצא בכתובת זו אשר לפנינו. ואמנם, כפי שנודע לנו, התעכבו האסיים על־פי ריב בסביבות יריחו וים המלח, ובמקומות אחרים היו תקיפים ומושלים יחידים. בנערות או עין־דוק שלנו, כפי שמספרים אבות הכנסיה הנוצרית, התחרו היהודים עם הנוצרים גם בפה גם באגרוף, ואירע גם כן שהרגו היהודים אחד מן אחיהם אשר המיר את דתו בדת הנוצרית ונענשו על־ידי גייסות רומא. ידוע הוא שפולמוס כבוש היה להם להיהודים שם עם הכמרים של המנזר אשר לרגלי ההר, והד הפולמוס הזה נשמע בכתביהם של אבות הכנסיה הנוצרית. אבל באמצע המאה החמישית נשתתק פתאם הריב הזה, ומאז ועד עתה לא נשמע דבר אודות נערות והיהודים אשר בה. יש לשער, כי עם התאוששות הנצרות והתגברית הכנסיה הקתולית התנפלו הכמרים על היהודים ויהרגום ויבוזזום ויהרסו את בית־הכנסת שלהם עד היסוד, ולא נשאר ממנו כי אם המשבצת הפגומה אשר לפנינו.

ההשערה הזאת של קלרמון־גנו, אם קרובה היא אל האמת, נותנת לנו יד להעריך את זמן יצירתה של המשבצת. לפי דעתו הרי היא מאוחרת ונעשתה לא הרבה לפני הריסת בנין בית־הכנסת, במאה הרביעית או בתחלת המאה החמישית. טעמו ונימוקו הוא שמלאכת התשביץ באבן לא חדרה לארץ־ישראל אלא בתקופה מאוחרת זו. כל המשבצות העתיקות מארץ אשור ומצרים הנמצאות בבתי־משבצית ופינקטים איריפיים הן רטנית וזעירות ונעשו מזכוכית או משן הפיל. המשבצת הגדולה

המשתמשת למרצפת־אבן לפני בנין נהדר, אם נאמין לדבריו של פליני, היתה המצאה יונית מימות הירידה המדינית, כשנכבשה הלס על־ידי חיילות רומא. מיון נתגלגל לרומא, מקום שהבנאים השתמשו בה בבנין היכלי־הדר וארמנות־תפארה, ומפה עברה לממלכת ביצנטיום, מקום שנתפתחה למרום המדרגה ותהי לנזר האמנות הביצנ־טית. לארץ־ישראל וסוריה לא הגיעה אלא עד ראשית המאה הרביעית, העת אשר בה הכניסו הבנאים הבינצנטיים את האמנות הביצנטית לכל קצוות אסיה הקרובה. בכל אופן עובדה היא שכל המרצפות של בתי־כנסיות שנבנו לפני המאה השלישית נעשו מאבנים גדולות וחלקות, אי־מהוקצעות ובלתי מסותתות, חכרות־צבע ושלולות־ששר. רק מכאן ואיך מתחילה המשבצת הביצנטית המגונת להתראות בחצרי בתי־תפלה נוצריים ויהודיים. כמובן, אין זאת אומרת שגם בנין בית־הכנסת היה מאוחר. אפשר שבנין זה התגוסס מאות בשנים טרם אשר נרצפה המרצפת אשר, לפי דעתו של החוקר הנזכר, נעשתה בכדי להתחרות עם אותה של המנזר הנוצרי הבנוי לתלפיות בשכונה זו. בנגוד לדעה זו סובר בינצנט, כי הבנין הנהדר נבנה בימי הורדוס הגדול על־ידי בנאים יאה־בלים רומיים שנתפשטו בארץ־ישראל בעת ההיא וכי „אתרא קדישא“ פירושו „מקום קדוש“ מקומי בהבדל אל בית המקדש הכללי אשר בירושלים, בית־תפלה פרטי באיתו שאנחנו מוצאים בערים רבות אחרות בפלשתינה בימים ההם. לפי דעתו גם המרצפת נעשתה לפני התאריך הנהוג, והוא מוצא סמך לדבריו בשפת הכתובת שהוא מיחס לשפת עזרא ונחמיה.

אכן נראים דבריו של קלרמון־גנו מדבריו של בינצנט. בנוגע לבנין הבית אי־אפשר להחליט בדיוק, מפני שעקבותיו נמחו לעולם, ויש מקום רק להשערות קלוטות באויר. אבל ביחס אל המשבצת הנה מלבד הטעם ההיס־טורי לאיחור זמנה הנזכר לעיל, יש עוד נימוק פילולוגי הגון: הכתיבה המלאה יותר מדי ובלתי מדקדקת בין „א“ ו„ה“, השפה הקרובה אל שפת התלמוד והמגדעים והסגנון המלאכותי והמעושה. כי למרות מסקנותיו של בינצנט הנה שפת הכתובת היא מיוחסת יותר לזמן חתימת התלמוד מאשר לזמן עזרא ונחמיה. כמובן, להשיג משפט יותר מדויק וחיובי נחוץ שיהיה לנו יותר מכתובת קטנה אחת, ויש לקוות, כי כעת, אחרי אשר שקטה המלחמה האיומה והחברות הארכיולוגיות מתעתדות לחקור קדמוניות עם ישראל ביתר עוז, אפשר שתתגלינה עוד כתיבות עבריות אחרות יותר חשיבות ורבות־ערך.

הַמְּגַמָּה וְהַסְּבִיבָה בְּשִׁירַת־בְּיַאלִיק

מאת

מ ר ד כ י ב ן ה ל ל ה כ ה ן.

(המשך).

ו.

ביאליק הוא משורר, — זאת אומרת: איש שעליו פועלים ומשפיעים המראות באופן בלתי־אמצעי, מן העין אל הלב, ולא מן הדברים שבכתב או דברים שבעל־פה. אין רוח הקודש שורה עליו לרגלי הלך־נפש לבד מבלי מראה־עינים. ומדה זו אחת היא לו הן בנוגע לחזיונות החיים, הן בנוגע לאישים. ביאליק לא ראה מעולם בעיניו את הרצל, לא הכיר אותו פנים אל פנים. הקונגרס השמיני בהאאג היה הראשון, ואולי גם היחידי, אשר בקר משוררנו, וזה הלא היה כבר הקונגרס השני לאחר מותו של המנהיג. הנה כי כן לא ידע ביאליק את הרצל. וחבל, צר מאד. המשורר־הסופר העברי צריך היה לראות ולהכיר את פני המשורר־המנהיג הגדול, ומי יודע, אולי היה הראשון לוקח מעל שכם השני חלק גדול מן העבודה הכבדה, אשר תחתיה כרע רבץ הרצל ויפול בנופלים... ומצבה היה בונה אמן־השפה הגדול להרצל בספרותנו, אשר אין בכל שיריו משלה ואשר עם־הכתב היה יודע לשמור עליה ויד כל מעול וחומץ היתה קצרה להניף עליה גרזן... אבל, גרמו העונות, — וביאליק ל א ידע את הרצל. חבל, חבל מאד!...

ואולם בכל זאת הדבר מן הנמנע, שבכל שירי ביאליק לא ימצאו שרטוטים אחדים, המזכירים לנו את התמונה השלטת של הרצל. לא ככל האדם היה האיש הזה. הרצל היה חלום־פלאים, אגדת־סתר, בחיי בני עמנו. ודור לדור יביע מפלאות החלום הזה, ואב לבנים יספר מאגדות הרצל, על חייו, על מותו. והאומנם אין זכרון לבעל החלומות־פלא הזה בשירי ביאליק, המלאים להם הד צלצלי חיינו, בעד נימי לבבנו? כשאני לעצמי מוצא אני זכר להרצל בשיר הידוע „דבר“. אומר אני: י ד ו ע, מפני שגם בשעתו היה השיר הזה לשיחה בפי קהל הקוראים העברי, ודורשי רשומות מצאו בו את חזון לבם.

בדברים אחדים עלי להזכיר את מצב רוחותינו אז ברחובה של הציוניות.

לאט־לאט, מקונגרס למשנהו, התלקטו אנשים להרים יד בהד״ר הרצל ו„למרוד“ בו. ביחוד היינו אנחנו, הציונים המזרחים, נכונים להסיר מעל שכם את „עול“ המנהיג, את סבל משאה של ההסתדרות אשר ברא, או שאך אמר לברוא. מצד אחד אין אנו אוהבים, אין אנו רגילים לשאת בעול, בכל עול, ורוח־פרצים שורר בנו תמיד; ומצד השני, — יש לנו הכשרון להסתגל על נקלה אל תנאים חדשים, ללמוד את התורה כולה על רגל אחת, לשמוע רק ראשי־פרקים ולהתפאר בלבבנו, כי כבר מצאנו די לנו, ואנו כבר מבטלים אז את חכמת החכמים ואת עבודת מחשבתם, בחשבנו כי גם ידנו כבר תמצא לה לעשות „בלהטים“ האלה. ובגלל הדבר הזה נמצאו מן „הגדולים“ שבקרבנו שאמרו, שאין להם יותר צורך במורים ובמנהיגים, ולא אחד התברך בלבבו, שגם הוא יכול יוכל למלא את תפקידו של הד״ר הרצל ולישבת על כסאו תחתיו אם אך יעזבנו... את הטכניקה של הקונגרסים הלא למדו אם מעט אם הרבה, ובשביל הקהל ברוסיה, שעוד טרם היה אז במדינה ההיא כל זכר לדומת הממלכה ולאספות־צבור מסודרות, היתה אספת הציונים במינסק מעין פאר־לאמנט ממש, והד״ר הרצל היה מרגיש תמיד רוחות־פרצים מנשבות סביבו, את החרב המתהפכת מעל ההסתדרות אשר בנה בכשרון לא־מעט, ותחת לעבוד את העבודה

הלאומית הגדולה, את העבודה הפוליטית, כפי שהוא הבין אותה ואשר אחרת לא ירע, — הנה היתה עליו תמיד ליישר הדירים בתוך חוגי ההסתדרות עצמה, לכתוב מכתבים לאנשי־שם ולדבר על לבם רכות, ולבו הגדול היה שותת דם, דם...

והנה בא הקונגרס הששי, האוגאנדאי, שהיה להרצל גם האחרון... עוד טרם נכתבו דברי ימי התקופה ההיא, עודם שמורים באוצר הבאנק הלאומי בלונדון ספרי־הזכרונות והיומנים של המנהיג המנוח, עוד טרם נתגלו כל התעודות, אשר אך בידיהן להפיץ אור בהיר על המאורעות שקדמו להקונגרס ההוא. אבל שני דברים עקריים אפשר לאשר ולקיים בלי שום פקפוק: האחד — הרצל ל א בגד בארץ עמו ובתקות לאום ישראל, ו„אלט נייַלאנד" היא היא הארץ הישנה־החדשה שלנו, ארץ יהודה וירושלים. מפורש ובשפה ברורה הגיד הרצל, שהיה כבר אז אדם חולה מחלה אנושה מאד ועמד על עברי פי קברו, שאך ארץ־ישראל תשאר לעולם הארץ ההיסטורית של עם היהודים, על האדמה הזאת תבוא אחרית תקותו, וגם צוה להעביר את עצמותיו אל הארץ ההיא. זאת אחת. והשנית—הד"ר הרצל היה האיש, אשר הוציא את רעיון התחיה הלאומית מן החוג הצר של האידיאולוגיה הבטלנית והעסקנות הבטלנית של „אהלי משה" ותמונות מונטיפיורי ואתרוגים עם הכשרים וקערות לישוב ארץ־ישראל, והוא אשר הביאנו למצב רם ועליון של שאלה ע ו ל מ י ת. והציוניות ההרצלנית היתה הגורם כי הגיעו הדברים לידי כך, שגם הממשלה היותר גדולה ויותר מפותחה בכל כדור הארץ הסכימה לבוא במשא־ומתן עם עם ישראל על־דבר ירושת ארץ ויסוד ממלכה בשבילם. העובדה האחרונה הזאת היא אחד המאורעות היותר נכבדים בתולדות ימי עמנו בזמן גלותנו, וערכו יותר נכבד, לפי דעתי, מאגדת המלוכה של הכוזרים על גדות הוואלגא או של שלטון דון יוסף הנשיא בים האגאי. ממשלת בריטניה מציעה ארץ וממלכה לעם היהודים, — אלהים גדולים, הלא זאת היא תקופת כורש! אמנם ההבדל הוא גדול מאד: כורש הציע לעמנו את „הארץ", את ארצנו ההיסטורית שהיתה אז שייכת לממשלת פרס, ואנגליה מציעה ארץ אחת מאחוזותיה הנמצאות תחת שלטונה. אבל בעיקר הלא ע ר ך היסטורי אחד הוא לשני המאורעות האלה, ועוד יתרון להאחרון על הראשון. בימי כורש הלא אך עשרות שנים עברו מזמן החורבן וגלתה ממלכה מישראל ולא יכלה איפוא אז להתעורר כל שאלה, אם מסוגלים היהודים להיות לממלכה עומדת בפני עצמה; בפרט שהפרסים גם לא חפצו לתת ליהודים אוטונומיה רחבה. ואולם עתה, אחרי אלפים שנה של גלות נוראה והרס יסודי של האומה הישראלית, הנה השאלה, על דבר יכלתו של הלאום העברי לבנות לו ממלכה כבימי עולם, נפתרה בחיוב רק בחוגים צרים ומעטים מאד, והמונים המונים גם מקרבנו בעצמנו עודם כופרים גם היום באפשרות תחיתנו הממלכית. והד"ר הרצל היה האיש, שהשיג בשביל עמנו תעודת בגרותו הממלכית של העם העברי מאת המומחה היותר גדול בעולם לעניני ממשלת גוים וממלכות — מאת העם הגדול והנאור, עם הבריטים!

זהו ערכו האמתי, ההיסטורי, של מאורע אוגאנדא.

והנה קמה הסערה הגדולה בימי הקונגרס הששי. פלג אלהים את הלבבות לאומרי „הן" ולאומרי „לאו", כאילו היתה ויכלה להיות שאלה: האם להמיר את ארצנו באחרת, או לא? ו„גדול התהו מסביב, ונורא מסביב התהו"; ונאספו ראשי הציוניות בחארקוב, וצירים נשלחו אל הד"ר הרצל לדרוש ממנו התחייבות בכתב ובתקיעת־כף ובקבלת גא"ם, כי לא יחליף ולא ימיר את ארץ־ישראל בשום ארץ ומדינה מעתה ועד עולם ומהיום והלאה יקבל על עצמו בחרם ובשבועה להיות ציוני־ציון, ממש כמו שדרשו חסידי ווארשוי מאת הגאון רבי העשיל לווין כתב־התחייבות, שבכל זמן שבתו על כסא הרבנות בווארשוי לא ימיר את דתו. ומן החורים יצאו „מגיני ההסתדרות וכתבתם: חלודנה נומר 8 או דלוגא נומר 9; וברחובות צצו צצים, ראשי־תיבות: ציוני־ציון, לאפוקי ציונים סתם; ומק"ק הוראדנא יצא הגוני ועורר פרוצים בערכאות בלונדון נגד התקנות של הבאנק הלאומי... האם יכול לב־רגש כביאליק להתאפק ולבלי לקרוא בקול זעם:

את רצפת האש מעל מזבחך זרה הלאה, הנביא, —
ונטשתה לנבלים.

כי הן למה להם האש הקדושה, אשר הצית הרצל בלב כל שדרות העם, והמה הלא נכונים להשתמש בניצוץ הקודש הבוער בלב הגדול לכל מלאכה נמבזה וטמאה,

— — — — — להצית
גלום־הקטורת אשר בפיהם
ולהאיר על שחוק הזדון, האורב כגנב תחת שפמם,
ועל הצדיה אשר בעיניהם.

הנה גם בחארקוב, בחלודנה נומר 8, גם „שלוחי־בית־דין" שנשלחו לווינא אל הרצל — כולם מדברים בשם העם, בשם התחיה, בשם הציוניות. ואולם נפשו של המשורר געלה בכל אלה, והוא יודע את משאת נפשם; ופיו מלא מרי כבית המרי, ובשלחו למולם לשון אפעה, הוא גולה את אוזן הרצל על אשר בלבם:

הנה הם הולכים, הנבלים, הנה הב באים
והתפלה אשר למדתם על לשונם,
כואבים את מכאובך ומקוים תקותך — ונגשם
אל הריסות מזבחך ישאו.

ובעת ההיא כבר לא היה בעיני ביאליק כל ערך מיוחד להסתדרות הציונית, להבמה הלאומית של הקונ־גרסים. כבר היתה על המשורר יד ה' החזקה ותביא עליו רוח ה„זעם" ותמסוך רעל בכל רגשותיו ועצביו. ולכן, תחת לעודד את רוח הרצל ולחזק את ידיו כי יתרומם בשאט נפש מעל כל ה„נבלים" המתחרים בו, הנה נותן לו ביאליק עצתו:

בעט איפוא במזבחך, בעט ברגל קלון
ועל אשו ועשנו יתערער.

נכרתה מלב המשורר האמונה בעבודה הלאומית; נימי הכנור, אשר מהם נארגו שירי התחיה וחזון הישועה, המה בעיניו עתה רק קורי עכביש, „משא שוא ותרמית־אזנים".

וביום הסגריר ראשון יאבדו.

(עוד יבוא).

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

לפני ועד ההסתדרות המאוחדת ערכו במשרדם הראשי בנויארק אספה מיוחדת, ביום 15 יולי העבר. האספה היתה מוקדשת להבעת אבל על מותם הטראגי של שני שליחי הועד האוקראיני, פרופיסור פריד־לנדר והרב קאנטור, ולהחלטה בדבר יצירת מפעל או מוסד על שמם למזכרת נצח.

מר פ. ווארבורג, ראש הועד, פתח את האספה ובנאומו אמר בין יתר הדברים: בחדר הזה השתתף פרופיסור פרידלנדר בכל הויכוחים אדות עבודת העזרה, פה לבש את בגדי השרד שלו לפני צאתו לדרכו. ואנחנו, הנשארים אחריו, מחויבים להמשיך את העבודה באותה ההתמסרות ובאותו האומץ שהוא עשה אותם עד נפלו קרבן עלילה.

בין הנואמים היו: ד"ר סירוס אדלר, הנשיא בפועל של הסימי־נאריום היהודי התיאולוגי שבנויארק, ד"ר גולדשטיין מי שהיה תלמידו של פרידלנדר, וד"ר י. ל. מאגנוס.

נבחרו שני ועדים שיטפלו בענין יצירת המפעל לזכר שני הקדושים ובעריכת אספת־הזכרה פומבית.

— לפי ידיעות מפורטות שנתקבלו בעת האחרונה, נהרגו פריד־לנדר וקאנטור ביום 5 ליולי ולא ב־7 ליולי, כפי שנתפרסם קודם. הקדושים הובלו לקבורת בעיר יארמולינץ. יהודי כל הסביבה חלקו להם את הכבוד האחרון.

בחוץ־לָאָרֶץ.

בפולניה.

בהיר תיאור מהמפלות שנחלה הדיפלומטיה הפולנית ושנחל הצבא הפולני התגברה התעמולה האנטישמית ואימת הפוגרומים מרחפת את ראש היהודים. העסקנים העירו את לב הממשלה בדבר הסכנה הצפויה, אולם הממשלה אינה אוחזת בכל אמצעים מיוחדים. אלפי יהודים משתדלים לקבל תעודות ולנוס על נפשם לחוץ לארץ וביחוד לאמריקה.

— ה„דיוא גרושי" „מוכיח", כי בכל אסונותיה של פולניה אשמים היהודים, טרוצקי וראדק, שליח הבולשביקים האנגלי.

במחנות התכונני האנטישמיים בריש גלי לעריכת פוגרום ביהודים והמתכוננים הם מן „המנוסים" במלאכה זו, אלה הם שהכינו את הפוגרום תיכף אחרי כבוש הפולנים את העיר. להצלת יהודי העיר הרמו את פני הרעה העסקנים היהודיים שבחוץ־לארץ. הם פנו לממשלותיהם בבקשה להזהיר את פולניה, שתאחז באמצעים לעצור בעד הסכנה הצפויה, וברשותיהן הביאו התוצאות הרצויות. באמריקה פנה בנידון זה אל הממשלה ה„ועד היהודי האמריקאי". הציר האמריקאי הבטיח גם כן להשתמש בכל כח השפעתו בכדי לעצור בעד הפוגרום.

— למרות כל הענויים והבזיונות שסובלים יהודי פולניה, הם יהודים עכשיו ביותר אדוקים מאד בהגנה על הארץ. כל המוסדות היהודיים בחרו בועדים מיוחדים לשם זה. הועדים הוציאו כרוזים ליהודים שימלאו את חובתם השלמה לארץ למרות תעלולי האנטי־שמיים.

באוסטריה.

„ועד הארצות" (ועד צירי המפלגות היהודיות שבפאריז) הגיש אל הממשלה האוסטרית מחאה נגד שליחת היהודים הגאליציאים מן המדינה. הועד מראה, שהתנהגות כזו היא נגד ההחלטות של ועידת השלום ובכלל נגד ההומאניות.

— לווינה באים עכשיו יום־יום מחנות של יהודים פליטי מקומות המלחמה שבין פולניה ורוסיה. הממשלה אינה מרשה להם להשאר בעיר והנוצרים מביטים האזרחים בעין רעה מאד על ההגירה הזאת. בין הפליטים נמצאים הרבה פועלים צעירים השואפים ללכת לארץ־ישראל אבל אין להם די כסף להוצאות הדרך. הם פנו בבקשה לועד ההסתדרות המאוחדת שתתמוך בהם בדבר הוצאות הנסיעה.

* * *

בשטח המלחמה.

על נגיעי המלחמה העולמית ניספו במשך השבועות האחרונים אלפי נגועים חדשים במקומות המלחמה שבין הפולנים והבולשביקים. בשבוע העבר נתפרסמה הרשימה של הקהלות היהודיות החרבות האלה: פראשטיניצי, קראסיק, בירזינה, בוגושיבין, זימבי, האגיא, חאטיבין, באבטיי, בוברויסק, פאריטש ונובו־בוריסוב. הפוגרומים הנסים החריבו כליל את בתי היהודים ואת חנויותיהם שהקימו בעמל רב בתקופה הקצרה שאחרי הפסקת המלחמה העולמית.

ידיעות אחרונות מאשרות את הידיעות שנתפרסמו כבר כלפני שבועות אחדים כי בעיר זיטומיר נערך פוגרום נורא ביהודים. נהרגו 13 יהודים. שנים מהם נשרפו חיים ואחד מהם היה זקן בן 87 שנים.

לפי ידיעות העתון „סבובודא רוססיאי" נערך הפוגרום הזה על־ידי האוקראינים ביום 17 לאפריל.

* * *

בארצות אחרות.

— גרמניה. ה„אגודה המרכזית של אזרחי שטראסבורג בני דת משה" פרסמה גלוי־דעת שהיא מתחייבת לעזור בבנין ארץ־ישראל. האגודה אמנם מטעמת בגלוי־הדעת, שהחלטת סאן־רימו אינה משנה את מצב היהודים בגרמניה במובן האזרחי והתרבותי, אולם היא מאמינה, שחובת כל היהודים היא לעזור בבנין ארצם ההיסטורית.

— רומניה. ד"ר שטרויכר נשא נאום נמרץ בפארלאמנט הרומיני נגד הממשלה שהחדישה בעת האחרונה את רדיפותיה כלפי היהודים. אחת מפקודותיה האנטישמיות של הממשלה שהוציאה בעת האחרונה היא — לפטר את כל פקידי הצבא היהודיים ממשרותיהם.

ד"ר שטרויכר מנהל עכשיו תעמולה בקרב היהודים לקרוא לקונגרס יהודי „מיעצר", שתהיה באתיכה יהדות הרומינית.

בארץ־ישראל.

נסיעת זאבוטינסקי ללונדון. בקשר עם בקורת משפטו ועם ענינים ציוניים אחרים החליט זאב ז'בוטינסקי לנסוע ללונדון.

— מדרש הלשון. ארבע הישיבות האחרונות של מדרש הלשון היו חשובות ביותר, כי החלטה רבת־ערך הוחלטה בהן. על־פי החלוקה החדשה של תכנית העבודה עלה בגורלו של הד"ר יוסף קלוזנר לפתוח את שורת ההרצאות המדעיות בהרצאה על ספר בן־

סירא במקורו העברי וחשיבותו להרחבת הלשון. אחרי משא־ומתן של החברים, העיר הנשיא, מר בן־יהודה, על העובדה שגם במחקר הספר הזה עסקו חכמי אומות העולם הרבה יותר מחכמי ישראל, ובהיות שגם אחרי כל מה שנתפרסם עד כה לא יצא הספר בנוסח מיסמך לפי כל דרישות המדע, ראוי הדבר כי מדרש הלשון יקבל עליו עבודה מדעית זו להוציא את גוף הספר בן סירא על־פי כתבי היד שנמצאו בהגניזה של קהירא בצרוף מבוא ופירוש, הכל לפי דרישות המדע של זמננו. אחרי ויכוחים רבים נתקבלה ההצעה ונמנתה ועדה של שלשה חברים (בן־יהודה, ד״ר קלוזנר ופרופ. פריימן) לברר תכנית העבודה ודרכיה, לבקר בבתי הספרים שבאוקספורד, קמברידזש ועוד, כדי להשיג משם העתקת עצם הכתב יד, וכמו כן כבר התחילה הועדה לעסוק בכל ההכנות הנצרכות לעבודה גדולה זו, והועדה מקוה להשלים אותה בשנה אחת.

החלטה זו גררה אחריה הצעה שניה של בן־יהודה, שאחרי עיון ומשא־ומתן רב נתקבלה גם היא: הוצאת בן־סירא איננה אלא התחלה, ומדרש הלשון מה״ט יקבע בתור בעיה אחת מעבודותיו הוצאות מדעיות של שאר הספרים שנתחברו במשך התקופה שבין חתימת המקרא והתלמוד. מקצת ספרים בלשון עברית שנתחברו בזמן ההוא נשמרו לנו קטעים הרבה בתלמוד ומדרשים, ועבודתו הראשונה של מדרש הלשון, אחרי תום מלאכת הוצאת בן־סירא, תהיה לבדוק הקטעים האלה בדיקה מדעית בדבר זמנם ומקורם ולהוציאם בקובץ אחד עם מבוא, פירוש ומלון.

התנועה הלאמית

ה ו ע י ד ה ה צ י ו נ י ת ב ל ו נ ד ו ן.

הישיבות הכלליות של הועידה נפתחו שוב ביום השני העבר, 19 ליולי, אחרי הפסקה של שבוע שלם. בשתי הישיבות הראשונות דנו הצירים בשאלת ה ל א מ ת ה ק ר ק ע. הויכוחים היו סוערים.

נקראו שני ריפורטים — של הרוב ושל המועט, שהוכנסו על־ידי ועד בן ארבעים חבר.

הריפורט של הרוב מכיר, כי הקרקעות בארץ־ישראל הן קנין כל העם היהודי, אולם המעבר של הקרקעות לרשותו של השלטון היהודי ה מ ר כ ז י, שיהיה בא־כח הצבור, צריך להיות באופן ה ד ר ג י. הקרן הקיימת צריכה להוציא את כל כספיה רק לגאולת הקרקעות. המתיישבים עליהן יהיו יהודים בלתי־אמידים והם יתחייבו למלא את התנאים שהקרן הקיימת תציע לפניהם. העיקריים מהם הם: להעסיק רק פועלים עברים ושהנחלאות לא תמכרנה לצמיתות אלא תעמודנה ברשותו של השלטון היהודי המרכזי. הזכויות של מעבדי הקרקעות תעבורנה בירושה לבניהם אחריהם.

הפעולות של גאולת הקרקעות צריכות בעיקר להתרכז באחד המוסדות הציוניים הראשיים, אולם יחד עם זה מרשה הריפורט לפעולותיו של ההון הפרטי בנידון זה. אמנם, הריפורט דורש, כי התנאים יהיו כאלה, שגם הקרקעות שתהיינה קנויות על־ידי יחידים או חברות תעבורנה במשך הזמן לרשות השלטון היהודי.

הריפורט של המועט דרש, כי הלאמת הקרקעות תתגשם תיכף ומיד בכל מובנה האידיאלי ולא יתנו כל הנחות, ואפילו זמניות, להון הפרטי.

על הריפורט של המועט הגינו בכל תוקף צירי „פועלי־ציון" ו„צעירי ציון." אחד מהם, בן־גוריון, השתדל להוכיח, כי מפעלי ההון הפרטי יגרמו להגדלת הישוב הערבי בארץ.

נתקבלה הצעת הרוב ב־135 דעות נגד 74 דעות שתמכו בהצעת־המועט.

בנוגע לחוות־הדעות מעניני הפרטים האלה: מכל קבוצת הצירים האמריקאית חוו מר ראובן בריינין ומר קאצמאן את דעתם בעד הצעת המועט ויתרם בעד הצעת הרוב. וויצמאן — בעד הצעת הרוב וזלאטופולסקי ונײדיטש — בעד הצעת־המועט.

— ישיבת הבירו נפתחה על־ידי הנשיא בראנדייס והוא מסר תיכף את הנשיאות ללורד רוטשילד, משום שבזמן ההיא היתה מיעצת הצירים האמריקאיים.

לפני המועצה הזאת גלה בראנדייס את דעתו, שהיות כי לא נתקבלה תכניתו בדבר סדור ההנהלה הציונית, הוא מסכים, כי חלק גדול של האחריות בעד העבודה העתידה בארץ־ישראל צריך להשאר בידי הציונים האנגליים, והציונים האמריקאיים אינם צריכים לשאף להשליט את הקונטרול שלהם על ההסתדרות הציונית העולמית. הוא גלה גם כן את דעתו במועצה הזאת שצריך לבטל את ועד הצירים; כמו־כן הציע מעמדים לחברי הועד־הפועל, ביניהם: לורד רוטשילד ויוליוס סימון.

— תכניתו של בראנדייס בדבר ההנהלה, שהציע אותה בועד האירגון, היתה זו: בראש ההנהלה יעמוד ועד בן שלשה חברים. הועד הזה יוספו אליו עוד ארבעה חברים והם יהיו מיופי־כח לנהל את כל העבודה הציונית. התכנית הזאת עוררה התנגדות עצומה, והתנגדות גדולה עוד יותר, אחרי שנודע, כי בראנדייס עצמו אינו חושב להיות אחד מחברי הועד, אלא ימסור את מקומו למר ברנארד פלקסנר, הנחשב למומחה בענינים כספיים. בכלל דרשה תכניתו של בראנדייס, שהעבודות השונות של הציוניות תתנהלנה בעיקר על־ידי מומחים ואם גם שאינם מפורסמים עדיין למדי.

— הועידה הביעה פה אחד את אמונה בוויצמאן וסוקולוב.

(עוד יבוא).

שונות

ה ו ע י ד ה ב י ן ־ ה א ר צ י ת ש ל ע ס ק נ י ה ע ז ר ה ה י ה ו ד י ת. תפתח בחמישה לאוגוסט.

* * *

— ועידת המורים העברים של ארצות הברית וקאנאדה תהיה בקליבלאנד, אוהאיו, מ־31 ליולי עד 3 לאוגוסט.

* * *

— הלורד רדינג, השופט הראשי באנגליה, כבד את לואיס בראנדייס בהזמנה לשבת אתו יחד על ספסל השופטים בבית־הדין העליון למשפטים קרימינאליים. בראנדייס קבל את ההזמנה וביום 12 ליולי נוכח בשעת משא־ומתן משפטי בדבר רצח.

* * *

ו ע ד ה ל מ ש פ ט י ע ל י ל ו ת ה ד ם.

בפטרבורג נוסדה ועדה, אשר בראשה עומדים ההיסטוריונים פלאטונוב וקראסוב, במטרה לחקור את כל המשפטים שהתעוררו תמיד נגד היהודים בענין עלילת דם. הועדה תתעסק ביחוד בחקירת משפט בייליס.

שתי נוסחאות.

את המכתב הבא שלחנו אל מערכת „העברי" בתור תשובה על מאמר ראשי, שהופיע באותו עתון, שבו נכשל כותבו בהשאת שם רע למוסד ידוע. שורת הצדק והנמוס הספרותי היתה מחייבת, כי העורך יקציע מקום בעתונו לתשובה הבאה להעמידו על טעויותיו, וכי לא ישלח יד במכתב שחתמו עליו אנשים ידועים ואחראים בעד דבריהם. אבל לא כך נהגה עמנו מערכת „העברי" שחרתה על דגלה „ארץ־ישראל לעם ישראל ע ל ־ פ י ־ ת ו ר ת י ש ר א ל". מוסרים הננו בזה את דיננו לקהל הקוראים העברים.
יראה הקהל וישפוט.

הנוסחה כפי שנשלחה אל המערכת:

עורך נכבד: —

במאמרך הראשי „לתרבות זרה", בגליון כ"ב של „העברי", הנך מוציא משפט על מסיימי בית־המדרש למורים מיסודו של הסמינריון, כי „ידיעותיהם העבריות הן קלושות ודלות ורוחם הלאומי רופס ורופף, הם עצמם זקוקים למורים, צריכים הם ללמוד ולא ללמד, מקומם על ספסל התלמידים ולא על הקתדרה של המורים". בדרך אגב אתה מעיר גם כן על הכשרתם של המורים הראוים לשמם, ואתה מחליט, ובצדק, כי יש צורך „שישאבו את ידיעותיהם מן המקור העברי ובכלי ר א ש ו ן". מכלל דבריך האחרונים, ומהטרח שטרחת בפיזור האותיות, יוצא כי לפני המסיימים של בית־המדרש הנידון נסתתמו מעיני השפע העברי, וכי יניקתם הרוחנית והלאומית קולחת דרך צנורות זרים לרוח עמנו.

כשהעלה קולמסך על הגליון את הדברים החריפים האלה, ההכרת בכובד האחריות המוסרית שהטלת על עצמך בפרסמך כתב־אשמה חמור כזה מעל עמודי עתונך הנכבד? דברים אלה, אלמלי היו מיוסדים על עובדות מאומתות ומקוימות, ולא על שמועות בדויות הקלוטות מן האויר, יש בהם כדי לנבל את שם המוסד בעיני הקהל ולשקצו בעיני אותם היהודים, שעדיין לא בעטו בשפת עמנו וספרותנו ולא כפרו בלאומיותו. הצעירות שהתחנכו ברוח המוסד הזה — הצעירים, לפי השערתך המתונה, „כבר עמדו על טיבו של בית־מדרש זה ואינם שוקדים על דלתותיו..." — אינן ראויות להוראה עברית. מן הדין הוא, איפוא, כי כל אלה השוקדים על תקנת החנוך ישראלי יראו חובה לעצמם למחות בצעירים ובצעירות שהתחנכו ברוח המוסד הזה שלא יעבדו את עבודת החנוך הלאומי. וחבר המורים המשמש בבית־מדרש זה והמעמיד תלמידים שאינם מהוגנים, שאינם לא בתורה ולא בספרות,—חבר מורים זה, כלום אין כל הקלקלה תלויה בו? עתיד הוא ליתן את הדין על מעלו ועל בגדו בקדשי עמו, על מכרם את נפשם לאליל ההתבוללות הלאומית, ועל הריסם את מקדש ההוראה העברית, בהעלותם לכהונה הדיוטים ועמי הארץ. המסקנות האלה הרי הן כל כך ברורות וכתב־האשמה הוא כה חמור.

ברור לי, אילו דנת בענין זה לא בדעה משוחדה, המקלקלת את השורה, ובהרגשת האחריות הדרושה, היית נרתע לאחוריך מהאשמות הבלתי־מיוסדות שטפלת על מנהל המוסד ומוריו ועל תלמידיו־מסיימיו המשמשים בתור מורים במוסדות החנוך המתוקנים שבגליל ובעיר.

אילו הטרחת את עצמך, קודם שכתבת את בקרתך הזעומה והבלתי־צודקת, לבקר את המוסד, להתבונן אל שיטת הלמודים שנקבעה בו, לחקר אחרי תיכני הלמודים, עד כמה מתאים הוא לצרכי המטרה והמקום, ולהכיר את הרוח השורר בין תלמידיו, היה מתברר לך, כי המצב הוא אחר לגמרי ממה שתארת במאמרך. רואה היית לפניך כמאה צעיר וצעירה המדברים וכותבים עברית, הלומדים את התנ"ך ודברי ימי עמנו, ההוגים בספרותנו החדשה וקוראים בעיון את מבחר יצירותיהם של מאפו, סמולנסקין, מיכ"ל, גורדון, פרישמן, פרץ, שטיינברג, מנדלי, ביאליק, אחד־העם וכו'. מוצא היית שלש מחלקות של צעירים, כן, צ ע י ר י ם , הלומדים תלמוד ומבארים את דבריהם בעברית. מתוך שיחותיהם ומשאם ומתנם של התלמידים בתוך כתלי בית־המדרש ומחוצה להם היית נוכח, כי רעיון התחיה הלאומית ותקות הגאולה הנם המניעים הראשיים בשאיפותיהם ופעולותיהם.

ביקור במוסד היה מעמידך על טעיות אחרות שנכשלת בהן. שם היית רואה את המחלקה העתידה לסיים בשנה הבאה, ומיד בסקירה הראשונה היה מתברר לך, כי צעירים ולא צעירות הם רוב מנינה ובנינה של המחלקה, ולא היית ממציא סברא מעין זו, כי „הצעירים, כנראה, כבר עמדו על טיבו של בית־מדרש זה ואינם שוקדים על דלתותיו". ואם היית סר אל המוסד באחד מימות שנת הלמודים שעבר בשעות 9.00 — 1.00 בבוקר, וראית לפניך שמונה עשרה תלמידות שפסקו לשנה אחת ממשנתן בקוליג', כדי שיהא ספק בידן להקדיש את כל זמנן ללמודים העבריים, אז לא היית מחליט בוראיות גמורה, כי „השפה האנגלית, הספרות האנגלית, היא להם עיקר והשפה והספרות העברית אינן אלא טפל". וחפצים אנו להעיר, כי מעשה הצעירות האלה אינו חזיון בודד. בשנת הלמודים הבאה מקוים אנו לפתוח מחלקות כאלה.

הנוסחה כפי שנדפסה ב„העברי":

עורך נכבד: —

במאמרך הראשי „לתרבות זרה", (העברי, גליון כ"ב) הנך מוציא משפט על מסיימי בית־המדרש למורים מיסודו של הסמינריון, כי „ידיעותיהם העבריות הן קלושות ודלות ורוחם הלאומי רופס ורופף, הם עצמם זקוקים למורים, צריכים הם ללמוד ולא ללמד, מקומם על ספסל התלמידים ולא על הקתדרה של המורים". בדרך אגב אתה מעיר גם כן על הכשרתם של המורים הראוים לשמם, ואתה מחליט, ובצדק, כי יש צורך „שישאבו את ידיעותיהם מן המקור העברי ובכלי ר א ש ו ן". מכלל דבריך האחרונים יוצא, כי לפני המסיימים של בית־המדרש הנידון נסתתמו מעיני השפע העברי, וכי יניקתם הרוחנית והלאומית קולחת דרך צנורות זרים לרוח עמנו.

אולם המצב הוא אחר לגמרי. תלמידי בית המדרש, כמאה צעיר וצעירה, מדברים וכותבים עברית, לומדים את התנ"ך ודברי ימי עמנו, הוגים בספרותנו החדשה וקוראים בעיון את מבחר יצירותיהם של מפו, סמולנסקין, מיכ"ל, גורדון, פרישמן, פרץ, שטיינברג, מנדלי, ביאליק, אחד־העם וכו'. יש בבית־המדרש שלש מחלקות של צעירים הלומדים תלמוד ומבארים את תלמודם בעברית. שיחותיהם ומשאם ומתנם של התלמידים בתוך כתלי בית המדרש ומחוצה להם, מעידים, כי רעיון התחיה הלאומית ותקות הגאולה הנם המניעים הראשיים בשאיפותיהם ופעולותיהם.

אין מטרתנו בזה להכנס בעובי הפולמוס ולטפל בשאלת החנוך המסובכה, אבל את זה אנו רוצים לאמר בהחלט, כי תקונו והצלחתו של החנוך היהודי באמריקה תלויים במדה מרובה במורים שגדלו ונתחנכו באמריקה. המציאות האמריקאית מחייבת, כי המורים מגידולי הארץ, אמנם, לא תהיינה ת ח י ל ה ידיעותיהם העבריות רחבות ומקיפות כשל המורים שבאו ממרכזי היהדות שמעבר לים, אבל עתידים הם להעשיר ולהרחיב את ידיעותיהם ולהשתלם, אם רק לא נתיחס אליהם בשחצנות ובבטול היש, אם רק לא נרפה את רוחם בהתרסות וגדופים של „עם־הארצות והדיוטות". אין אפטרופוס לעם־הארצות ואין תחומים מסוימים להדיוטות, כשם שאין אפטרופוס לרוח העברי וגושפנקה ללאומיות. בעשר שנות קיומו של בית־מדרשנו כבר הורה לנו הנסיון, כי ישנה האפשרות להעמיד באמריקה מורים עבריים מילידי הארץ בעלי ידיעות עבריות מספיקות. מוסדנו הולך ומשתכלל משנה לשנה, וכל מחזור חדש של מסיימים שהוא מוציא ידיעותיהם מרובות משל חבריהם שקדמו להם. כעת מעבדים אנו תכנית לקורסים יותר גבוהים בעד מסיימינו, וכה ילך המוסד הלוך והתפתח, הלוך והשתכלל, עד שיגיע למרום שאיפתו, להעמיד באמריקה מורים מתוקנים, בעלי מקצוע הראויים לשמם באמת.

למותר הוא להוסיף, כי הדברים על הלאומיות שנשמעו מעל הבימה נאמרו על דעת אומרם ומתנגדים נגוד גמור לרוח המוסד שאנו מורים בו.

ברגשות כבוד,

מרדכי מנחם קפלן, יוסף ברגין, הלל בבלי, א. ל. האנאר,
משה הלוי, יהושע ניומן, אליהו א. סולומון, ב. נ. סילקינר,
צבי שרפשטיין.

ה ע ר ה . פרופ. ישראל פרידלנדר, שנמנה בין חבר המורים, שוהה עכשיו באירופה, ולכן לא בא שמו בין חותמי המכתב. אולם אין ספק בעינינו, כי דעתו מסכמת לדעתנו.

ניו־יורק, ז' בתמוז, תר"ף.

אין מטרתנו בזה להכנס בעובי הפולמוס ולטפל בשאלת החנוך המסובכה, אבל את זהו אנו רוצים לאמר בהחלט, כי תקונו והצלחתו של החנוך היהודי באמריקה תלויים במדה מרובה במורים שגדלו ונתחנכו באמריקה. המציאות האמריקנית מחייבת, כי המורים מגידולי הארץ, אמנם, לא תהיינה ת ח י ל ה ידיעותיהם העבריות רחבות ומקיפות כשל המורים שבאו ממרכזי היהדות שמעבר לים, אבל עתידים הם להעשיר ולהרחיב את ידיעותיהם ולהשתלם, אם רק לא נתיחס אליהם בבטול היש.

בעשר שנות קיומו של בית־מדרשנו כבר הורה לנו הנסיון, כי ישנה האפשרות להעמיד באמריקה מורים עבריים מילידי הארץ, בעלי ידיעות עבריות מספיקות. מוסדנו הולך ומשתכלל משנה לשנה, וכל מחזור חדש של מסיימים שהוא מוציא ידיעותיהם מרובות משל חבריהם שקדמו להם. כעת מעבדים אנו תכנית לקורסים יותר גבוהים בעד מסיימינו, וכה ילך המוסד הלוך והתפתח, הלוך והשתכלל, עד שיגיע למרום שאיפתו, להעמיד באמריקה מורים מתוקנים, בעלי־מקצוע הראויים לשמם ב א מ ת .

למותר הוא להוסיף, כי הדברים על הלאומיות שנשמעו מעל הבימה נאמרו על דעת אומרם ומתנגדים נגוד גמור לרוח המוסד שאנו מורים בו.

ניו־יורק, ז' בתמוז, תר"ף.

מרדכי מנחם קפלן, יוסף ברגין, הלל בבלי, א. ל. האנאר,
משה הלוי, יהושע ניומן, אליהו א. סולומון, ב. נ. סילקינר,
צבי שרפשטיין.

פרופ. ישראל פרידלנדר, הנמנה בין חבר המורים, שוהה עכשיו באירופה, ולכן לא בא שמו בין חותמי המכתב. אולם אין ספק בעינינו, כי דעתו מסכמת לדעתנו.

כתובת
„אָסָף"
ASAPH PUBLISHING CO.
169 East Broadway, New York City

ד"ר מ. מ. קאמענעץ
רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הנונה במחיר נמוך

בית־אוכל של חלב של
מ. נימעץ
189 איסט ברודוויי, ניו־יורק
כשר למהדרין שבמהדרין והמאכלים מלאים טעם ומבריאים.

חש במעיו יתרפא
ב„עקס־לאקס"

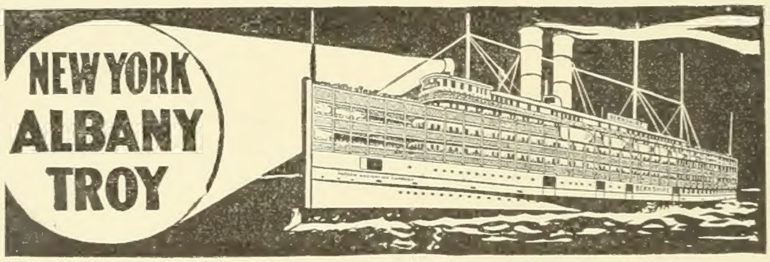
את ברכתנו העמוקה, ברכת מזל טוב, אנו שולחים לחברנו, מנהל בית הספר דניו לאטטס, מר משה אפרים זלדין ורעיתו להולדת בנם ישעיהו.

יהי רצון שיזכו לגדלו מתוך אושר ועונג על הרי ציון ויהודה.

ולמזכרת אהבה וידידות אנו נוטעים שלשה עצים ביער הרצל.

שאול ספיר ורעיתו
א. שווארצברג ורעיתו
שמעון זק.

HUDSON RIVER NIGHT LINES

יום יום

האניות עוזבות תחנה (פיער) נומ. 31, „נארטה ריווער"
ברחוב דעסבראסעס, בימי החול בשעה 6 ובשעה 7 בערב.

בימי א' ובימי החג בשעה 6 ובשעה 9 בערב.

ברחוב 132 מערבה — בחצי שעה אחר זה.

(הזמן הוא על־פי הזמן המתוקן במשך חדשי הקיץ).

האניה מגיעה לאלבאני בשעה הששית בבוקר למחרת יום הנסיעה. לטרוי בשעה 7.15 בבוקר. מסילות הברזל באלבאני מקשרות את כל המקומות בצפון, מזרח או מערב.

משאות „עקספרס" מתקבלים. מעבירים אוטומובילים.

HUDSON NAVIGATION COMPANY

Phone Canal 9000

דרושה גננת

גננת עברית בעלת נסיון דרושה לבית־הספר העממי דמונט־
ריאל. התנאים טובים.
לפנות אל:

JEWISH PEOPLE'S SCHOOL
953 St. Urban Street
Montreal, Canada

ועידת המורים בארצות הברית וקנדה

תהיה

בקליבלנד, אוהיא

ממוצאי־שבת, ט"ז אָב עד יום י"ט בו.

(31 ליולי — 3 אוגוסט).

על הפרק:

1. פתיחה.
2. דינים והשבונות ממצבי האגודות לעריהן.
3. התאַרגנות המורים.
4. הוצאַת ספרות חנוכית.
5. כלי המבטא של ההסתדרות (עתונים, חוזרים ועוד).
6. תפקידו של המורה העברי באמריקה.
7. המשטר החנוכי.
8. וכוחים והחלטות.
9. בחירות.
10. אספה פומבית.
11. טיול ומשתה רעים.

בלשכת „התורן" נמצאים למכירה:

1) א. כתבי ראובן בריינין, כּרך א', ספורים וציורים. 218 עמודים. מכורך בד הדר. המחיר — $1.75
ב. כּרך ב', חיי הרצל, חלק א'. מכורך בד הדר. המחיר 1.65

2) „לוח אחיעבר", שנה א', מאסף ספרותי, 464 עמודים,
בלי כריכה — — — — — — 1.50
בכריכת בד יפה — — — — 2.00

3) ספר הזכרון לבן־יהודה, מאסף, ערוך על־ידי ראובן בריינין. הוצאה מהודרה, 92 עמודים — — — — — .50

4) „התורן" החדשי, שנה א', מכורך יפה — — — — — 1.50

5) „התורן" השבועי, שנה ג', מכורך יפה — — — — — 3.00

6) „התורן" השבועי, שנה ד', מכורך יפה — — — — — 3.50

7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד"ר דוד ניימארק. בלי כריכה — — — — — .45

8) תיאודור הרצל: נאומים קונגרסיים, בתרגום ש. גינצ־בורג. בלי כריכה — — — .15

9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר" — — — .25

10) ב. נ. סילקינר: מול אוהל תמרה, פואימה — — — — .25

11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים, מאת פרופיסור י. פרידלאנדר — — — — .15

12) מחג לחג, קובץ. חוברת א' .10

13) מזל טוב, קומידיה במערכה אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקוביץ — — .10

14) שלילה וסתירה, הסתפּלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — .10

15) „חלום אָביב", אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — — — — .05

16) א. השפה והתחיה, מאת ד"ר בן־ציון מוסינזון; ב. העברית בארצנו, מאת י. בן־צבי — — — — — .03

17) א. הספרות העברית ועתידותיה, מאת ראובן בריינין; ב. המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03

18) עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה — — — — — .05

19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה, מאת ק. ווייט־מאן — — — — — — — .02

20) וואָס איז אידישע ערצי־הונג, מאת י. ז. פרישברג— .02

21) דאָס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — .05

22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — .05

23) מלחמת היהודים ברומאים, סקירה היסטור־רית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — — .35

24) „אונטער'ן שאָטען פון חרמון", א באנד ערצעהלונ־גען פון ארץ־ישראל. 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — 1.20

25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו. מכורך — — — — 1.35
בכריכה די־לוקס — — — 1.65

26) מורים, רומאן מאת י. אפא־טאשו. מכורך — — — — 1.35

27) ד"ר שמריה הלוי לוין: „בימי המעבר", קובץ מאמרים — — — — — — 1.40